

Escola Universitaria de Enfermaría da Deputación Provincial de Pontevedra

Localización e contacto

Dirección

Escola de Enfermería de Pontevedra. Uvigo

Calle de Joaquín Costa, 41, 3

6002 Pontevedra

886211900

Administración

Teléfono: 886211900

e-correo: secenfpo@uvigo.es

Horario Atención ó Público: 9.00-14 horas

Conserxería: Teléfono: 886211900

Web: enfermeria.depo.es

Dende centros Uvigo:

http://www.uvigo.es/uvigo_gl/Centros/pontevedra/enfermeria.html

Dende Grados Uvigo:

http://webs.uvigo.es/vicprof/index.php?option=com_content&task=view&id=1497&Itemid=572

Comunicación

A cidade de Pontevedra está comunicada cos principais núcleos urbanos galegos, peninsulares e mesmo internacionais.

A autopista do Atlántico (AP-9) atravesa de norte a sur todo o territorio da comunidade autónoma galega desde A Coruña a Santiago de Compostela, Pontevedra, Vigo e Portugal.

A autovía do Salnés comunica Pontevedra con Sanxenxo e O Grove.

A autovía das Rías Baixas enlaza O Porriño coa autovía do norte de Portugal.

A autovía do noroeste conecta a cidade con Madrid, Barcelona e o resto da meseta.

Pontevedra está comunicada coas capitais de Galicia:

□ N-550 une A Coruña co Porriño

□ N-541 é a principal vía interior, pasando por Ourense

□ C-550 percorre a costa, desde Fisterra ata Tui

Transportes

Vialia Estación de tren Pontevedra

Avenida Eduardo Pondal, 36003 Pontevedra. Tel.: 986 851 313 ()

Estación de Autobuses de Pontevedra

Rúa da Estación, 36003 Pontevedra. Tel.: 986 852 408 ()

Horarios

Estación de Autobuses → CHOP- Montecelo

De luns a venres, 7:40 → 8:45 → 9:45 (inverno) → :50 (verán) → 10:10 → 11:10 → 2:15 → 12:45 → 14:40

Por avión

Os aeroportos de Peinador en Vigo e Lavacolla en Santiago de Compostela atópanse a tan só 30 e 45 minutos de Pontevedra respectivamente pola autopista do Atlántico (AP-90).

Aeroporto de Peinador
Avenida do Aeroporto, s/n, Vigo
986 268 200

Aeroporto de Lavacolla
Estrada Santiago-Lugo km 11
Lavacolla, s/n, Santiago de Compostela
981 547 500

Como chegar á rúa Joaquín Costa, 41, 36001 Pontevedra

1,1 km → aprox. 3 minutos

1. Diríxete cara ó sur, na rúa Calvo Sotelo, cara á rúa do Gorgullón, avanza 240 m.
2. Na rotonda toma a terceira saída en dirección á avda. Eduardo Pondal e avanza 750 m.
3. Na rotonda toma a primeira saída en dirección á rúa Uxío Novoneyra e avanza 130 m.
4. Xira á dereita cara á rúa Joaquín Costa e avanza 9 m.

Presentación

A Escola Universitaria de Enfermería de Pontevedra é un centro público adscrito á Universidade de Vigo e dependente da Deputación de Pontevedra.

A Enfermería como ciencia da saúde ten por obxecto o estudo do coidado integral do ser humano. O título de Grao en Enfermería ten una duración oficial de 4 anos. Está integrado na rama de Ciencias da Saúde e capacita para o exercicio da profesión regulada de enfermería formando profesionais cunha preparación científica e humana necesaria para atender as necesidades de saúde e coidados das persoas sas ou enfermas ao longo da súa vida, das familias e da comunidade nos distintos niveis de atención sanitaria.

Web do centro

<https://enfermeria.depo.gal/presentacion>

Equipo directivo

Director: Miguel Ángel Piñón Cimadevila.

Subdirectora: María Paz Diéguez Montes

Secretaria académica: María González García

Delegado da Universidade: Rafael Durán Barbosa

Profesorado

<https://www.uvigo.gal/estudar/que-estudar/estudos-grao/grao-enfermaria-p51g140v01>

Alumnado

Outra información para o alumnado

Servicio de asesoramiento e promoción do alumnado

Servicio de apoio al empleo

Cursos para alumnado

Actividades deportivas

Actividades culturais

Actividades de voluntariado e cooperación

Seguro escolar e de accidentes

Residencias

Accesos rápidos para alumnado

Accesos rápidos en la Universidad de Vigo

Acceso e admisión

<https://www.uvigo.gal/es/estudiar/gestiones-estudiantes/matriculate/matricula-grados>

<https://www.uvigo.gal/estudar/que-estudar/estudos-grao/grao-enfermaria-p51g140v01>

Enfermería é unha profesión regulada, é dicir aquela cuxa actividade profesional está subordinada a disposicións legais e á posesión dunha determinada cualificación profesional, polo que o Grao en Enfermería capacita para o exercicio da profesión de Enfermería, baseado na ORDE CIN/2134/2008, do 3 de xullo, que establece os requisitos para a verificación dos títulos universitarios oficiais que habiliten para o exercicio da profesión de Enfermería.

O desenvolvemento da profesión de enfermaría contribúe a promover, protexer e mellorar a saúde, a seguridade e o benestar da poboación, previr as enfermidades e as súas consecuencias así como favorecer a sostibilidade do sistema sanitario. Con estes obxectivos nace o novo Grao en Enfermaría impartido nos tres campus da Universidade de Vigo.

O Título planificouse unha formación total de 240 créditos ECTS, dividida en oito cuatrimestres, cunha duración de catro anos lectivos e cun tipo de ensino de carácter presencial.

Número de prazas máximas de novo ingreso ofertadas no primeiro curso de implantación por modalidade de ensino: 50 prazas.

Non se establecen probas adicionais para o acceso ao título de Grao en Enfermería, aténdose unicamente ao establecido pola CIUG e pola normativa vixente de Universidade de Vigo.

Recoméndase unha actitude colaborativa e unha visión integral capaz de relacionar e relacionarse con todas as dimensións do ser humano. Ademais, debería demostrar unha adecuada disposición para o traballo en equipo, o estudo continuado, reflexivo e crítico, a capacidade de adaptación continua ao cambio e o manexo de situacións con gran carga física e emocional. Igualmente requírese responsabilidade, equilibrio, e madurez persoal.

Normativa e lexislación

Normativa Xeral da Uvigo

Xestións para o alumnado

Normativa Xeral da Universidade de Vigo

Matrícula

Alumnado

Normativa de organización académica e profesorado

Normativa de permanencia

Normativa de transferencia e recoñecemento de créditos

Extensión Universitaria

Calendario académico Universidade de Vigo

Vida Universitaria

Aprendizaxe en línea

Normativa do centro

- Practicas
- TFG

Outra normativa de interese

Prevención do acoso sexual por razón de sexo

Políticas de igualdade da Universidade de Vigo

Atención á diversidade

Campus CREA

Servicios e infraestruturas

Servizos e infraestruturas

Grao en Enfermería

Materias

Curso 2

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
P51G140V01201	Introdución á enfermaría clínica	1c	6
P51G140V01202	Ética e lexislación	1c	6
P51G140V01203	Farmacoloxía e dietética	1c	9
P51G140V01204	Enfermaría clínica I	1c	9
P51G140V01205	Enfermaría clínica II	2c	6
P51G140V01206	Enfermaría comunitaria II	2c	9
P51G140V01207	Xestión de enfermaría	2c	6
P51G140V01208	Prácticas clínicas I	2c	9

DATOS IDENTIFICATIVOS**Introdución á enfermaría clínica**

Materia	Introdución á enfermaría clínica			
Código	P51G140V01201			
Titulación	Grao en Enfermaría			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermaría (Pontevedra)			
Coordinador/a	Diéguez Montes, María Paz			
Profesorado	Alvarinho Veiga, Margarita Carro Cons, Juan Diéguez Montes, María Paz González López, Claudia Otero Agra, Martín Santos Folgar, Myriam			
Correo-e	pazenfermeria@gmail.com			
Web	http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	A materia, como parte da formación básica en enfermaría, desenvólvese a través de tres grandes módulos de formación. No primeiro encuádranse os coñecementos das bases da fisiopatoxenia das enfermidades e grandes síndromes, como base do diagnóstico patolóxico, no segundo bloque o material e produtos de uso hospitalario así como os procedementos enfermeiros xerais relacionados nas manifestacións patolóxicas recollidas na materia e no terceiro dos bloques os procedementos de mobilización e manexo do paciente e procedementos de emerxencia. RCP básica e avanzada			

Competencias

Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B1	Ser capaz, no ámbito da enfermaría, de prestar unha atención sanitaria técnica e profesional axeitada ás necesidades de saúde das persoas que atenden, de acordo co estado de desenvolvemento dos coñecementos científicos de cada momento e cos niveis de calidade e seguridade que se establecen nas normas legais e deontolóxicas aplicables.
B2	Saber planificar e prestar coidados de enfermaría dirixidos ás persoas, familias ou grupos, orientados, aos resultados en saúde, avaliando o seu impacto, a través de guías de práctica clínica e asistencial, que describen os procesos polos cales se diagnostica, trata ou coida un problema de saúde.
B3	Saber aplicar os fundamentos e principios técnicos e metodolóxicos da enfermaría
B6	Aplicar as intervencións da enfermaría na evidencia científica e nos medios dispoñibles
B9	Fomentar estilos de vida saudables e o autocoidado, apoiando o mantemento de condutas preventivas e terapéuticas
B12	Aplicar o código ético e deontolóxico da enfermaría española, comprendendo as implicacións éticas da saúde nun contexto mundial en transformación
B14	Establecer mecanismos de avaliación, considerando os aspectos científico-técnicos e de calidade
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
B16	Ser capaz de utilizar os sistemas de información sanitaria
B17	Realizar coidados de enfermaría baseándose na atención integral de saúde, que supón a cooperación multiprofesional, a integración dos procesos e a continuidade asistencial
B18	Aplicar estratexias para adoptar medidas de confortabilidade e atención de síntomas, dirixidas ao paciente e familia, na aplicación de coidados paliativos que contribúan a aliviar a situación de pacientes en situacións de enfermidade avanzada e/ou rematal
C2	Coñecer o uso e a indicación de produtos sanitarios vinculados aos coidados de enfermaría.
C9	Coñecer os procesos fisiopatolóxicos e as súas manifestacións e os factores de risco que determinan os estados de saúde e enfermidade nas diferentes etapas do ciclo vital.
C13	Recoñecer as situacións de risco vital e saber executar manobras de soporte vital básico e avanzado.

C18	Coñecer e aplicar os principios que sustentan os coidados integrais de enfermaría.
C28	Coñecer as alteracións de saúde do adulto, identificando as manifestacións que aparecen nas súas distintas fases.
C29	Identificar as necesidades de coidado derivadas dos problemas de saúde.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Saber as principais causas do enfermarse humano (etiología) e os mecanismos polos que estes actúan de forma nociva (patoxenia)	A2 A3	B1	C9	D1
Ser capaz de identificar os principais síntomas que se asocian á enfermidade e os signos que se detectan ao realizar a exploración física do paciente (semioloxía)	A1 A2 A3	B1 B2 B3 B17 B18	C9 C18 C28	D1 D3 D7 D8 D10
Ser capaz de aplicar as principais técnicas diagnósticas e as normas de actuación de enfermaría en cada unha delas	A2 A3 A5	B1 B2 B6 B9 B12 B14 B15 B16 B17	C9 C13 C18 C28 C29	D1 D2 D4 D5 D6 D7 D9 D10 D11
Ser capaz de utilizar adecuadamente os produtos sanitarios	A2 A5	B3	C2	D8
Ser capaz de identificar as enfermidades producidas por axentes físicos	A2 A3 A4 A5	B3 B6	C9 C13 C18 C28 C29	D1 D4 D7 D8 D11

Contidos

Tema

BLOQUE I

INTRODUCCIÓN Á FISIOPATOLOXÍA

Tema 1. Interpretación de probas analíticas.
Tema 2. Alteracións da termorregulación
Tema 3. Dor. Tipos e características e dor torácica
Tema 4. Shock
Tema 5. Respiratorio
Tema 6. Gastrointestinal
Tema 7. Hepato-renal
Tema 8. Endócrino
Tema 10. SNC
Tema 11. Autoinmúns
Tema 12. Métodos de exame. Radioloxía

INTRODUCCIÓN Á FISIOPATOLOXÍA:

Fisiopatoloxía xeral e grandes síndromes
Técnicas de exploración. Valoración física por órganos e sistemas. Valoración de pel e anexos.

1. Interpretación de probas analíticas.

Conceptos básicos:

☐Variacións extraanalíticas
☐Variacións relacionadas coa obtención, transporte e conservación de mostraa
☐Variacións analíticas de hematoloxía, ouriños, hidratos de carbono, lípidos, proteínas, saliva, LC.R. derrames, líquido amniótico, suor, citoloxía descamativa, citoloxía PAAF, Biopsia

2. Alteracións da termorregulación:

☐Febre e febre de orixe descoñecida
☐Piróxeos, esoxéneos e endóxeos
☐Control hipotalámico da temperatura
☐Cal é a causa da febre?
☐Manifestacións da febre
☐Cando debe tratarse?
☐Patróns de febre
☐Febre de orixe descoñecida (FOD): clásica, nosocomial, neutropénica asociada a VIH, Actitude terapéutica
Medidas físicas para o control da temperatura.

3. Dor.

Tipos e características

☐Orixe
☐Consecuencia
☐Avaliación e escalas da DOR
☐Características da dor somático e neuropático

4. Respiratorio

☐Os teus. Disnea. Cianose. Hemoptisis.
☐Insuficiencia respiratoria
☐SDRA

5. Gastrointestinal

☐Disfagia
☐Diarrea, estreñimento e malabsorción
☐Ascite
☐Náuseas, vómitos e indigestión
☐Dor abdominal
☐Probas da función pancreática exocrina

6 e 7. Hepato-renal

☐Estudo da función hepática
☐Ictericia
☐Hipertensión portal
Renal.☐Anomalías na función renal
☐Anomalías no volume de ouriños
☐Hematuria
☐Piuria

8. Cancro. Definición e clasificación. Coidados xerais.

9. Endócrino

☐Hipoglucemia e Hiperglucemia
Cetoacidose e como hiperosmolar
☐Trastornos hipotalámicos
☐Osteoporoses e osteomalacia
☐Hemocromatose, porfiria e Enfermidade de Wilson.

10. SNC

Síncope e desvanecemento

☐Etioloxía
☐Tipos:
Postural
Hiperbradicinemia
De orixe cardíaca
Do seo carotídeo
Neuralxia vagal
Síncope tusígeno
Asociada a enfermidade cerebro-vascular
☐Diagnóstico diferencial dos trastornos que producen debilidades e desvanecemento
☐Convulsións: Características clínicas
Parciais, focais
Parciais complexas
Tónico-clónicas
Crise de ausencia
☐Mareo e vertixe: desvanecemento e vertixe
☐Ataxia

11. Autoinmúns Linfadenopatía e esplenomegalia

☐Inmunodeficiencias. SIDA
Esclerose múltiple.
☐Enfermidades por hipersensibilidade de tipo inmediato
☐Lupus
☐Vasculite
☐Artrite
☐Artrose
☐Espondilite anquilopoiética
☐Amiloidose
☐Pinga

12. RADIOLOXÍA: Técnicas e métodos complementarios de diagnoses:

Funcionamento dun servizo de Radioloxía
Os raios X. Propiedades. Tipos de radiacións e densidades
Técnicas que utilizan radiacións ionizantes: Radioloxía convencional. TAC
Técnicas que non utilizan radiacións ionizantes: Ecografía. ECO Doppler
Resonancia magnética
Atención de Enfermaría, procedementos relacionados e información ao paciente en:
Contrastes. Reaccións adversas
Preparación do paciente para as distintas exploracións radiolóxicas: dixestivas, xineco-urinarias, mama, músculo-esquelético, etc...:
Normas xerais en radioloxía intervencionista: anxiografías, nefrostomía percutánea
Contraste e protección radiolóxica

BLOQUE II

Procedementos de enfermaría nas manifestacións patolóxicas. (Uso e indicacións de produtos sanitarios).

Uso e indicacións de material e produtos sanitarios: definición e clasificación.

Distintos tipos de material: material básico de uso na administración de fármacos e noutras técnicas diagnósticas e terapéuticas, incluído en cada procedemento. Xeneralidades de vendaxes.

PROCEDEMENTOS XERAIS E ATENCIÓN DE ENFERMARÍA RELACIONADOS NAS MANIFESTACIÓNS PATOLÓXICAS INCLUIDAS NA MATERIA.

Puncións:

Punción venosa. Sistema sen carga
Punción con agulla con ás (palomita)
Punción capilar
Hemocultivo

Hemodoación. Flebotomía
Inmunohematología. Grupos sanguíneos.
Transfusión de hemoderivados.

Accesos vasculares:

Canalización venosa periférica:
Sistemas de seguridade.
Catéter curto tipo Abbocatt
Catéter intermedio tipo Venocat
Prevención de flebite
Sistemas de control da velocidade de perfusión.

Gasometría arterial e venosa

Sondaxe nasogástrico-duodenal
Tipos de sondas
Lavado gástrico

Sondaxe vesical: masculino-feminino

Tipos de sondas
Lavado vesical
Sondaxe permanente e intermitente
Autosondaxe
Urocultivo a través do sondo
Prevención da infección urinaria.

Oxigenoterapia: Aspiración de secrecións.

Electrocardiografía: ECG

1.1 SOPORTE VITAL BÁSICO

R.C.P Básica:

C. Soporte circulatorio

A. Vía aérea

B. Soporte ventilatorio

Manobras de Heimlich

1.2 RCP AVANZADA

Valoración

Optimización dos pasos C A B

Paso D da RCP avanzada:

vías venosas e alternativas, drogas e fluídos

Paso E da RCP avanzada: monitorización e arritmias

Paso F da RCP avanzada: desfibrilación

BLOQUE III

Soporte vital Básico e avanzado.

<https://seix.uvigo.es/docnet-nuevo/docencia/images/refresh.gif>

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	30	60	90
Seminario	8	8	16
Obradoiro	12	30	42
Exame de preguntas obxectivas	1	0	1
Exame de preguntas de desenvolvemento	0.5	0	0.5
Simulación ou Role Playing	0.5	0	0.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dos seminarios e talleres a desenvolver polo estudante.
Seminario	Empregaránse como complemento das clases teóricas, actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Están programados 8 seminarios
Obradoiro	O alumno con asistencia específica dos profesores, realizará actividades individuais e/ou en grupo, enfocadas á adquisición de coñecementos e habilidades manipulativas e instrumentais sobre os procedementos enfermeiros incluídos na materia. Programáronse doce obradoiros

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario	Atención personalizada na procura de información e organización da información
Obradoiro	Dada a importancia que estas probas teñen xa que serán executadas sobre as persoas, dáse apoio personalizado nos talleres para o adecuado desenvolvemento das competencias e habilidades técnicas necesarias.

Avaliación						
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Obradoiro	Ademais das probas prácticas de execución de tarefas reais e/ou simuladas e para obter o máximo proveito dos obradoiros, está previsto que o estudante realice unha proba teórica escrita sobre os procedementos dos bloques temáticos II y III, relacionados coa canalización venosa periférica (CVP) e RCP Básica, nas datas: Primeira oportunidade: 5-X-2022 ás 12h. Segunda oportunidade: 29-VI-2023 ás 12 h. O estudante ten que acadar o 50% do valor desta proba como condición para aprobar a materia. Nas preguntas test aplicarase un desconto polo número de erros cometidos.	10	A3	B1 B2 B3 B6 B15	C2 C9 C13 C18 C28 C29	D1 D3 D4 D7 D8
Exame de preguntas obxectivas	Proba final: ao finalizar o semestre se realiza unha proba que inclúe preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta, ás que se aplica un desconto polo número de erros cometidos, cada dous fallos descontarase un acerto. O estudante ten que acadar o 50% do valor desta proba como condición para aprobar a materia. Datas de realización: 20-XII-2022 ás 12 hs na primeira oportunidade e o día 29-VI-2023 ás 12h. na segunda oportunidade.	40	A1 A3 A5	B3 C9 C13 C18 C28 C29	C2 D1 D2 D3 D4 D7 D8	
Exame de preguntas de desenvolvemento	Proba final: realízase xunto coa proba de preguntas obxectivas e inclúe preguntas abertas sobre un aspecto concreto. O alumnado debe desenvolver, relacionar, organizar e presentar os coñecementos que teñen sobre a materia nunha resposta breve argumentada. O estudante ten que acadar o 50% do valor desta proba como condición para aprobar a materia Datas de realización: 20-XII-2022 ás 12 hs na primeira oportunidade e o día 29-VI-2023 ás 12h. na segunda oportunidade	20	A1 A2 A3 B16	B2 B3 B15 C18 C28 C29	C2 C9 C13 D4 D5 D6 D7 D8 D9 D11	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D7 D8 D9 D11
Simulación ou Role Playing	Avaliación a través de probas prácticas de execución de tarefas simuladas, escollidas dos bloques I, II e III da materia entre as realizadas nos talleres. En calquera das dúas oportunidades o alumnado ten que alcanzar o 50% do valor total desta proba para superar a materia. As datas programadas para a realización das probas de simulación son: Na primeira oportunidade: 28-XI-2022.-12 hs 29-XI-2022.-9.30 y 12h 30-XI-2022.-12 hs 1,5,7,13 y 15-XII-2022-12h Sondaxes: 11, 21 y 28-XI 2022 18h. 5 y 12-XII ás 18h Na segunda oportunidade nos días 27 y 28-VI-2023 ás 9.30h	30	A1 A2 A3 A4 A5	B1 B2 B3 B6 B9 B12 B14 B15 B16 B17 B18	C2 C9 C13 C18 C28 C29	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D7 D8 D9 D10 D11

Outros comentarios sobre a Avaliación

Exame fin de carreira: 4/10/2022 as 12 horas la prueba final y pruebas prácticas a las 13.30h

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

PORTH, CAROL M., **INTRODUCCION A LA MEDICINA CLINICA, FISIOPATOLOGÍA Y SEMIOL**, 7ª ed año 2007,

LASO, F. FISIOPATOLOGIA TEXTO Y ATLAS, 2ª edición 2010,

MANUAL MERCK DE SIGNOS Y SINTOMAS DEL PACIENTE, 2010,

HARRISON KASPER, **HARRISON KASPER MANUAL DE MEDICINA HARRISON**, 2010,

FARRERAS-ROZMAN, **COMPENDIO DE MEDICINA INTERNA**, 4ª edición-2009,

PotterlPerry, **Fundamentos de Enfermería**, 2001,

D. S. Suddarth, **Enfermería Médico- Quirúrgica L.S.Brunner-**, 2004,

Tratado de Fisiología Médica., **Guyton y Hall.**,

J M Prieto Valtueña., **La clínica y el laboratorio.**,

Henry., **5. El laboratorio en el diagnóstico clínico.**,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Enfermaría clínica I/P51G140V01204

Enfermaría clínica II/P51G140V01205

Prácticas clínicas I/P51G140V01208

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Enfermaría clínica I/P51G140V01204

Ética e lexislación/P51G140V01202

Farmacoloxía e dietética/P51G140V01203

DATOS IDENTIFICATIVOS**Ética e lexislación**

Materia	Ética e lexislación			
Código	P51G140V01202			
Titulación	Grao en Enfermaría			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermaría (Pontevedra)			
Coordinador/a	Sánchez Radío, Silvia Esther			
Profesorado	Sánchez Radío, Silvia Esther			
Correo-e	silsanchez@uvigo.es			
Web	http://enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	Materia que se imparte no terceiro semestre do título			

Competencias

Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B1	Ser capaz, no ámbito da enfermaría, de prestar unha atención sanitaria técnica e profesional axeitada ás necesidades de saúde das persoas que atenden, de acordo co estado de desenvolvemento dos coñecementos científicos de cada momento e cos niveis de calidade e seguridade que se establecen nas normas legais e deontolóxicas aplicables.
B4	Ser capaz de comprender o comportamento interactivo da persoa en función do xénero, grupo ou comunidade, dentro do seu contexto social e multicultural
B7	Saber comprender, sen prexuízos, as persoas, considerando os seus aspectos físicos, psicolóxicos e sociais, como individuos autónomos e independentes, asegurando o respecto ás súas opinións, crenzas e valores, ademais de garantir o dereito á intimidade, a través da confidencialidade e o segredo profesional
B8	Promover e respectar o dereito de participación, información, autonomía e consentimento informado na toma de decisións das persoas atendidas, acorde coa forma en que viven o seu proceso de saúde-enfermidade
B12	Aplicar o código ético e deontolóxico da enfermaría española, comprendendo as implicacións éticas da saúde nun contexto mundial en transformación
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uní ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
B18	Aplicar estratexias para adoptar medidas de confortabilidade e atención de síntomas, dirixidas ao paciente e familia, na aplicación de coidados paliativos que contribúan a aliviar a situación de pacientes en situacións de enfermidade avanzada e/ou remata
C11	Establecer unha relación empática e respectuosa co paciente e familia, acorde coa situación da persoa, problema de saúde e etapa de desenvolvemento.
C12	Utilizar estratexias e habilidades que permitan unha comunicación efectiva con pacientes, familias e grupos sociais, así como a expresión das súas preocupacións e intereses.
C48	Coñecer a lexislación aplicable e o código ético e deontolóxico da enfermaría española, inspirado no código europeo de ética e deontoloxía de enfermaría.
C49	Prestar coidados, garantindo o dereito á dignidade, privacidade, intimidade, confidencialidade e capacidade de decisión do paciente e familia.
C50	Individualizar o coidado considerando a idade, o xénero, as diferenzas culturais, o grupo étnico, as crenzas e valores.
C52	Coñecer os coidados paliativos e control da dor para prestar coidados que alivien a situación dos enfermos avanzados e terminais
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe

D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
-Aplicar os principios da Bioética e os valores éticos.	A1 A2 A4 A5	B1 B4 B7 B8 B15 B18	C11 C12 C48 C49 C52	D5 D6 D8 D9 D10 D11
-Ser capaz de realizar unha análise ética e de deseñar e resolver casos.	A3 A5	B12	C50	D1 D2 D3 D4 D7

Contidos

Tema	
TEMA 1. COÑECEMENTO DO MARCO LEGAL E ADMINISTRATIVO VIXENTE PARA DESENVOLVER AS FUNCIÓNS PROPIAS DO PROFESIONAL DE ENFERMARÍA.	SUBTEMA: VALORES.ÉTICA E MORAL.LEI E ÉTICA.DENTOLOGÍA SUBTEMA: A LEI.CONCEPTO E TIPOS. SUBTEMA: MENOR MADURO. LEXISLACIÓN.PRINCIPAIS DILEMAS EN BIOÉTICA SUBTEMA: PRINCIPAIS DILEMAS ÉTICOS. TESTEMUÑAS DE JEHOVÁ.TRANSPLANTES SUBTEMA: COMITÉS DE ÉTICA ASISTENCIAL.COMPOSICIÓN E FUNCIÓNS
TEMA 2. DISTINCIÓN ENTRE OS CONCEPTOS: ÉTICA, DEONTOLOXÍA E DEREITO.	SUBTEMA: HISTORIA DA BIOÉTICA SUBTEMA: ÉTICA E ENFERMARÍA.PRINPIPIOS
TEMA 3. OS CÓDIGOS DEONTOLÓXICOS.	SUBTEMA: CÓDIGO DEONTOLÓXICO DA ENFERMARÍA.OUTROS CÓDIGOS.ESTATUTO DA ORGANIZACIÓN COLEXIADA
TEMA 4 A REGULACIÓN XURÍDICA E DEONTOLÓXICA DOS DEREITOS DOS PACIENTES.	SUBTEMA: DECLARACIÓN UNIVERSAL DOS DDHH SUBTEMA: A TRANSGRESIÓN DA LEI.CLASIFICACIÓN SUBTEMA: A EXPERIMENTACIÓN HUMANA
TEMA 5 PROBLEMAS RELACIONADOS CO INICIO E FINAL DA VIDA.	SUBTEMA: O ABORTO.LEXISLACIÓN.OBXECCIÓN DE CONCIENCIA SUBTEMA: MORTE CEREBRAL.EUTANASIA.SUICIDIO ASISTIDO.VONTADES ANTICIPADAS
TEMA 6 NORMATIVA XURÍDICA E ÉTICA EN RELACIÓN CO SEGREDO PROFESIONAL.	SUBTEMA: INCAPACIDADE LEGAL E CONSENTIMENTO INFORMADO.DEBER DE SEGREDO
TEMA 7 LEIS XERAIS QUE TEÑEN REPERCUSIÓN SOBRE A PROFESIÓN	SUBTEMA: INTRUSISMO.REGIMEN DISCIPLINARIO.COLEGIACIÓN
TEMA 8 LEIS ESPECÍFICAS SANITARIAS	SUBTEMA LEI DE AUTONOMÍA DO PACIENTE

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballo tutelado	1	14	15
Estudo de casos	3	24	27
Resolución de problemas	4	16	20
Lección maxistral	40	40	80
Exame de preguntas de desenvolvemento	1	1	2
Exame de preguntas obxectivas	1	2	3
Resolución de problemas e/ou exercicios	1	2	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballo tutelado	O alumno desenvolverá ben de forma individual ou grupal un traballo sobre un tema da materia previamente asignado e presentaráo en clase con apoio audiovisual.
Estudo de casos	Desenvolverase un caso ético e delimitaranse os seus condicionantes en canto a principios éticos e lexislación que lle incumbe

Resolución de problemas	O alumno haberá de dirimir situacións dilemáticas e terá que pór en práctica os seus coñecementos sobre a materia para a súa resolución.
Lección maxistral	A través de sesións de carácter teórico explicaranse os contidos do curso , así como a mención ás fontes orixinais para ampliación de coñecementos

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Estudo de casos	-Informe os obxectivo da resolución da análise do caso e a súa relación coa Unidade tematica correspondente
Traballo tutelado	A través de tutorías individuais onde levan a cabo acciones tales como: -Explico exhaustivamente as correccións dos traballos -Sinalo a necesidade de coidar a presentación formal dos traballos
Resolución de problemas	Relaciono os casos de cada unidade coa súa vertente temática e con outros campos do coñecemento

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Traballo tutelado	Proba na que o alumnado desenvolverá un tema da materia e presentaráo con apoio audiovisual ante os seus compañeiros. As datas das presentacións: Día 30 de novembro 2022: Presentación de traballos tutelados PRUEBA EVALUABLE. G I y II Día 1 de decembro 2022: Presentación de traballos tutelados PRUEBA EVALUABLE. G III y IV Día 13 de decembro 2022: Presentación de traballos tutelados PRUEBA EVALUABLE. G V y VI	10	A5	B15	C11 D1 C12 D2 C48 D3 C49 D4 C50 D5 C52 D6	
Estudo de casos	Proba relacionada coa identificación de valores en conflito de casos prácticos sobre a materia. A data final de entrega será o 9 de decembro 2022	20	A1 A2 A3	B4 B7 B12 B18		
Exame de preguntas de desenvolvemento	Avaliación na que o alumnado desenvolverá de forma breve as cuestións fundamentais acerca da temática da materia. Para aprobar a materia, e necesario que o estudantado alcance unha cualificación dun 50 % do valor desta proba. As competencias xerais e transversais tales como capacidade de análise e síntese e redacción adecuadas, é obxecto tamén de avaliación. Reseñar que se a xuízo do docente algunha das respostas é claramente desatinada o examen quedará na súa totalidade invalidado. 1ª oportunidade: 13/01/23 a las 18.00 horas 2º oportunidade: 27/6/23 a las 16:00 horas	30		B1 B7 B12 B15	C11 D1 C48 D3 C49 D4 C52 D6 D7 D8	
Exame de preguntas obxectivas	O alumno escollerá a opción correcta entre respostas alternativas. Penalizarase cada dous fallos restando un acerto. Para aprobar a materia, e necesario que o estudantado alcance unha cualificación dun 50 % do valor desta proba. 1ª oportunidade: 13/01/23 a las 18:00 horas 2º oportunidade: 27/6/23 a las 16:00 horas	30	A1	B1 B4	D1 D2 D3 D4 D7	
Resolución de problemas e/ou exercicios	Casos prácticos breves, o petición de especificación dun tema da materia do cal se solicita especificacions concretas. Polo cal serán de recepción todo o cuatrimestre do curso.	10	A4	B8 B12	D6 D9 D10 D11	

Outros comentarios sobre a Avaliación

Exame fin de carreira: 6/10/2022 as 18:30 horas

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

Abel,F, **Los Comités de Ética y su función pedagógica**, Quaderns,

Antón Almenara,P, **Enfermería,Ética y Legislación**, massón,
 Arroyo Gordo MP., Cortina A., **Ética y Legislación en enfermería**, Interamericana,
Código Penal.Ley Orgánica,
 Cortina,A, **El quehacer Ético**, Santillana,
 Gafo,J, **Ética y Legislación en enfermería**, Universitas,
 Gracia,D, **Procedimientos de decisión en la Ética clínica**, Eudema,
 Izquierdo,I, **Aspectos jurídicos en Ginecología y obstetricia**, Zambón,
 Joidee Beede Thompson, **Ética en Enfermería**, Masson,
 Martín Serrano ,A, **El Derecho de los profesionales sanitarios**, Díaz de Santos,
 Moreno, F, **Para deliberar en los Comités de Ética**, UAB,
 Serrano Gómez ,A, **Legislación**, Uned,
 Torralba,F, **Lo ineludible humano.Hacia la implementación de la ética el cuidador**, Labor Hospitalaria,
 Amaro Cano ,Carmen, **Ética y Bioética en enfermería**, Cincias médicas,
 Varios autores, **Cuadernos de Bioética**, AEBl,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Enfermería en saúde mental/P51G140V01305

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Enfermería clínica I/P51G140V01204

Farmacoloxía e dietética/P51G140V01203

Introdución á enfermaría clínica/P51G140V01201

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Estatística: Estatística/P51G140V01106

Fisioloxía: Fisioloxía/P51G140V01105

Fundamentos de enfermaría/P51G140V01107

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Farmacoloxía e dietética				
Materia	Farmacoloxía e dietética			
Código	P51G140V01203			
Titulación	Grao en Enfermaría			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	FB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermaría (Pontevedra)			
Coordinador/a	Piñón Esteban, Pilar			
Profesorado	Garay Martínez, Irene Piñón Esteban, Pilar			
Correo-e	pilarpesteban@gmail.com			
Web	http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	Asignatura do módulo de formación obrigatoria xeral			

Competencias

Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B9	Fomentar estilos de vida saudables e o autocoidado, apoiando o mantemento de condutas preventivas e terapéuticas
B10	Protexer a saúde e o benestar das persoas, familias ou grupos atendidos, garantindo a súa seguridade
B11	Saber establecer unha comunicación eficaz con pacientes, familias, grupos sociais e compañeiros. Fomentar a formación e información para a saúde
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
B17	Realizar coidados de enfermaría baseándose na atención integral de saúde, que supón a cooperación multiprofesional, a integración dos procesos e a continuidade asistencial
C3	Coñecer os diferentes grupos de fármacos, os principios da súa autorización, uso e indicación, e os mecanismos de acción dos mesmos.
C4	Utilización dos medicamentos, avaliando os beneficios esperados e os riscos asociados e/ou efectos derivados da súa administración e consumo.
C5	Coñecer e valorar as necesidades nutricionais das persoas sas e con problemas de saúde ao longo do ciclo vital, para promover e reforzar pautas de conduta alimentar saudable.
C6	Identificar os nutrientes e os alimentos en que se atopan.
C7	Identificar os problemas nutricionais máis habituais e seleccionar as recomendacións dietéticas adecuadas.
C8	Aplicar as tecnoloxías e sistemas de información e comunicación dos coidados de saúde.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D7	Razoamento crítico
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Ser capaz de diferenciar los diferentes grupos de medicamentos, los principios de su autorización, uso e indicaciones, así como los fundamentos farmacodinámicos y farmacocinéticos implicados.	A1	B15	C3	D1
	A2		C8	D2
	A3			D3
	A5			D4
				D7
Ser capaz de evaluar los beneficios esperados y los riesgos asociados a la administración de medicamentos, tanto desde del punto de vista poblacional como del paciente individual.				D9
	A1	B9	C4	D3
	A2	B10	C8	D4
	A4	B11		D7
	A5	B17		D9
Ser capaz de aplicar los principios que rigen el uso racional y eficiente de la farmacoterapia.				D11
	A1	B9	C3	D2
	A2	B10	C4	D3
	A3	B17	C8	D4
	A4			D7
Saber realizar pautas e indicaciones saludables en la población sana en las distintas etapas de la vida, en función de edad y sexo	A5			D9
	A1	B9	C5	D3
	A2	B10	C6	
	A3	B11	C8	
	A4	B17		
Saber identificar las situaciones de riesgo nutricional. Saber realizar intervenciones nutricionales y establecer pautas y recomendaciones en la prevención o tratamiento de la enfermedad.	A5			
	A1	B9	C7	D2
	A2	B10	C8	D3
	A3	B11		D4
	A4	B17		D7
				D9
				D11

Contidos

Tema

FARMACOLOXÍA:

SECCION I : PRINCIPIOS XERAIS.

SECCION II. FARMACOLOXÍA DO SISTEMA NERVIOSO AUTÓNOMO.

SECCION: III. FARMACOLOXÍA DA DOR E DA INFLAMACIÓN

SECCION IV. FARMACOLOXÍA DOS MEDIADORES CELULARES

SECCIÓN: V. FARMACOLOXÍA DO SISTEMA NERVIOSO CENTRAL

SECCION: VI FARMACOLOXÍA DO SISTEMA CARDIOVASCULAR E MEDIO INTERNO

SECCIÓN: VII FARMACOLOXÍA DO SISTEMA HEMATOPOIÉTICO

SECCIÓN VIII: FARMACOLOXÍA DO APARATO RESPIRATORIO

SECCIÓN IX FARMACOLOXÍA DO APARATO DIXESTIVO

SECCION I : PRINCIPIOS XERAIS.

Tema 1.- Introducción á Farmacoloxía. Conceptos xerais.

Tema 2.- Farmacocinética: Absorción, distribución, biotransformación e eliminación dos fármacos

Tema 3.- Farmacodinamia.Mecanismo de acción dos fármacos. Receptores.

Afinidade e actividade intrínseca. Fármacos agonistas e antagonistas

Tema 4.- Reaccións adversas a fármacos. Efectos colaterais. Efectos secundarios. Reaccións alérxicas. Tolerancia. Dependencia. Interacción medicamentosas.

Tema 5.- Vías de administración dos medicamentos:

Dosificación.Fluidoterapia I.V: sueros terapéuticos.

SECCION II. FARMACOLOXÍA DO SISTEMA NERVIOSO AUTÓNOMO.

Tema 6:- Fármacos adrenérxicos e bloqueantes adrenérxicos

Tema 7.- Fármacos colinérxicos e anticolinérxicos. Bloqueantes neuromusculares.

SECCION: III. FARMACOLOXÍA DA DOR E DA INFLAMACIÓN

Tema 8.- Fármacos analxésicos opiodes. Tipos e reaccións adversas.

Tema 9.- Fármacos analxésicos, antitérmicos e antiinflamatorios.Tipos, e reaccións adversas.

SECCION IV. FARMACOLOXÍA DOS MEDIADORES CELULARES

Tema 10.- Autacoides e os seus antagonistas.

SECCIÓN: V. FARMACOLOXÍA DO SISTEMA NERVIOSO CENTRAL.

Tema 11.- Fármacos ansiolíticos e hipnóticos

Tema 12.- Fármacos antidepressivos

Tema 13.- Fármacos antipsicóticos

Tema 14.- Fármacos antiepilépticos

Tema 15.- Fármacos antiparkinsonianos

Tema 16- Anestesia xeral e local.

SECCION: VI FARMACOLOXÍA DO SISTEMA CARDIOVASCULAR E MEDIO INTERNO

Tema 17.- Farmacoloxia da cardiopatía isquémica

Tema 18.- Fármacos utilizados no tratamento da insuficiencia cardíaca.

Tema 19.- Fármacos antiarrítmicos

Tema 20.- Farmacoloxía da hipertensión arterial.

Tema 21- Farmacoloxía da diurese

SECCIÓN: VII FARMACOLOXÍA DO SISTEMA HEMATOPOIÉTICO

Tema 22.- Fármacos anticoagulantes. Cuidados de enfermería.

Tema 23.- Fármacos fibronolíticos. Farmacos antiagregantes plaquetarios.

Tema 24.- Farmacoloxía das anemias

SECCIÓN VIII: FARMACOLOXÍA DO APARATO RESPIRATORIO.

Tema 25- Fármacos antitusíxenos, mucolíticos e expectorantes.

Terapéutica antiasmática.Cuidados de enfermería.

SECCIÓN IX FARMACOLOXÍA DO APARATO DIXESTIVO

Tema 26.- Farmacoloxía da secreción dixestiva

Tema 27- Fármacos eméticos, antieméticos, laxantes e antidiarreicos

SECCIÓN X: FARMACOLOXÍA DO SISTEMA ENDOCRINO E METABÓLICO

Tema 28.- Fármacos reguladores da glucemia. cuidados de enfermería.

Tema 29.- Fármacos glucocorticoides

Tema 30.- Farmacoloxía da glándula tiroides.

Tema 31.- Farmacoloxía do calcio e do ácido úrico

Tema 32.- Hormonas sexuais.

SECCION XI: FÁRMACOS HIPOLIPEMIANTES

Tema 33.- Fármacos hipolipemiantes: Tipos e accións farmacolóxicas.

SECCION XII: FARMACOLOXÍA ANTIINFECCIOSA.

Tema 34.- Principios xerais de utilización de antiinfecciosos. Fármacos antiinfecciosos.

Tema 35.- Antibióticos betalactámicos

Tema 36.- Antibióticos aminoglucósidos. Glucopéptido, Oxazolidinonas.

Tema 37.- Macrólidos, Lincosamidas. Estreptograminas. Tetraciclinas. Fenicoles

Tema 38.- Sulfamidas. Cotrimoxazol. Quinolonas. Nitroimidazólicos e outros

Tema 39.- Farmacoloxia da tuberculose

Tema 40- Fármacos antifúnxicos

Tema 41.- Fármacos antivíricos

Tema 42.- Fármacos antiparasitarios: antihelmintos e antiprotozoarios

SECCION XIII. ANTINEOPLÁSICOS E INMUNOSUPRESORES.

Tema 43.- Quimioterapia antineoplásica. Cuidados de enfermería.

Tema 44- Farmacoloxía da inmunidade.

SECCIÓN XIV NUTRIENTES

Tema 45.- Necesidades e carencias nutritivas: Glúcidos, lípidos, proteínas.

Tema 46.- Necesidades e carencias nutritivas: auga, minerais.

Tema 47.- Necesidades e carencias nutritivas: vitaminas e fibra.

SECCIÓN XV OS ALIMENTOS

Tema 48.- Os alimentos: Grupos.

Tema 49.- Pirámides nutricionais.

Tema 50.- Hixiene e conservación dos alimentos.

SECCIÓN XVI ALIMENTACIÓN EQUILIBRADA

Tema 51.- Alimentación equilibrada do adulto.

Tema 52.- Elaboración das dietas equilibradas.

SECCIÓN XVII ALIMENTACIÓN NAS DIFERENTES ETAPAS DA VIDA

Tema 53.- Valoración do estado nutricional. Diferentes métodos.

Tema 54.- Alimentación nas diferentes etapas da vida: embarazo, lactancia, primeira infancia.

Tema 55.- Alimentación nas diferentes etapas da vida: escolares, adolescentes, deportistas.

Tema 56.- Alimentación nas diferentes etapas da vida: menopausia, persoas maiores.

SECCIÓN XVIII DIETOTERÁPIA

Tema 57.- Dietas hipocalóricas.

Tema 58.- Dietas controladas en sodio. Enfermedades cardiovasculares.

Tema 59.- Dieta na diabetes.

Tema 60.- Dieta nas dislipoproteinemias.

Tema 61.- Dieta na insuficiencia renal.

Tema 62.- Dieta na litiasis das vías urinarias.

Tema 63.- Dieta na hiperglucemia e na gota.

Tema 64.- Dieta en paciente oncológico. Desnutrición. Trastornos de conducta alimentaria.

Tema 65.- Dieta en aparato dixestivo. Dietas de exploración.

Recomendacións tras cirurxía.

Tema 66.- Nutrición enteral.

Tema 67.- Nutrición parenteral.

Tema 68.- Nuevas disciplinas nutricionais. Alergias alimentarias.

Tema 69.- Formas alternativas de alimentación

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminario	4	16	20
Resolución de problemas	4	16	20
Estudo de casos	3	15	18
Lección maxistral	66	99	165
Exame de preguntas obxectivas	1	0	1
Exame de preguntas de desenvolvemento	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminario	Actividades de Farmacología enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Resolución de problemas	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados co cálculo de dose. Empregase como complemento da lección maxistral.
Estudo de casos	Estudo de casos en dietética. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario	Esta metodoloxía require de atención personalizada.
Resolución de problemas	O profesorado en apoio a esta metodoloxía oferta atención personalizada.
Estudo de casos	O estudo de casos é unha metodoloxía que precisa de apoio ao alumnado polo que se ten en conta a atención personalizada

Avaliación		Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
	Descrición					
Seminario	Avaliarase a asistencia e participación aos seminarios programados da parte de farmacoloxía e realizarase unha proba obrigatoria de de resposta breve necesaria para aprobar a materia tras alcanzar o 50% do seu valor. Primeira oportunidade: 22/11/2022 ás 16h. Segunda oportunidade: 3/7/2023 ás 16 h	15	A1 A2 A3	C3 C4 C7 C8	D1 D2 D3 D7 D9	
Resolución de problemas	Avaliárase a asistencia e participación na resolución de problemas de farmacoloxía relacionados co cálculo de dose. Proba de superación obrigatoria con o 50% de su valor para superar a materia. Primeira oportunidade: 26/10/22 ás 18.30h. Segunda oportunidade: 3/07/2022 ás 18.h	10	A5	B9 B10 B17	C4 C6 C7 C8	D1 D2 D3 D4 D7 D9 D11
Estudo de casos	Realizarase, xunto a proba de seminarios, a proba de resolución de casos de estudo correspondentes a Dietética y Dietoterapia. Probas de superación obrogatoria para superar a materia. Primeira oportunidade: 22/11/2022 as 16h. Segunda oportunidade: 3/7/2023 ás 18.30h	15	A5	B9 B10 B11 B15 B17	C5 C6 C7 C8	D1 D2 D3 D4 D7 D9 D11
Exame de preguntas obxectivas	Realizaráanse tres probas tipo test de superación obrigatoria con o 50% do seu valor. Na primeira oportunidade: O 26/10/22 18.30h. Test Nutrición O 9/01/23, avaliación dos contidos de Farmacoloxía (15%) ás 16 h O 09/01/23, avaliación dos contidos de dietética do tema 66 ao 69 (10%) ás 16h Na segunda oportunidade: O 3/7/2023 unha proba co temario de nutrición e tema 5 de farmacoloxia (10%) ás 18.h O 3/7/2023 , avaliación dos contidos de Farmacoloxía (15%) ás 16 h O 6/07/2022 , avaliación dos contidos de dietética do tema 66 ao 69 (10%) ás 16h	40	A1 A2 A3 A4 A5	B9 B15 B17	C3 C4 C5 C6 C7 C8	D1 D2 D3 D4
Exame de preguntas de desenvolvemento	Realizarase unha proba de resposta breve en base aos contidos de farmacoloxía. Probas de superación obrogatoria con o 50% de su valor. Na primeira oportunidade: O 9-1-2023 ás 16 h Na segunda oportunidade: O 3-7-2023 ás 16h	20		B10 B17	C3 C4 C8	D1 D2 D3 D4 D7 D11

Outros comentarios sobre a Avaliación

Data da proba fin de carreira: 5-X-2022

Respostas cuxo resultado poña en risco simulado á vida do usuariado invalida as probas no superando así a materia

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

ASOCIACION DE ENFERMERAS DE NUTRICION Y DIETETICA,

FUNDACION ESPAÑOLA NUTRICION,

Bibliografía Complementaria

Adams Michael Holland Norman, **Farmacología para enfermería**, 2ª edición,

Castells, S. Hernández, M., **FARMACOLOGIA EN ENFERMERÍA.**, 3ª edic,

Mosquera, J. Galdos, P., **FARMACOLOGIA CLINICA PARA ENFERMERIA.**, 4ª edic,,

Florez, J. Armijo, J.A, Mediavilla, A., **FARMACOLOGIA HUMANA**, 4ª Edición.,

Velásquez, **FARMACOLOGIA BASICA Y CLINICA**,

Azanza, J.R., **FARMACOLOGIA CLINICA PARA PROFESIONALES DE LA SALUD.**,

Mendoza Patiño., **FARMACOLOGIA MEDICA.**

Giuseppe Russolillo y otro Clinica Universitaria de Navarra, **NUTRICIÓN SALUDABLE Y DIETAS DE ADELGAZAMIENTO,**

P.Cervera y otros., **ALIMENTACIÓN Y DIETOTERÁPIA**, 4º Edición,

Pilar Martínez y otras, **NUTRICIÓN Y DIETÉTICA,**

Rosa María Ortega y otras, **NUTRICIÓN Y ALIMENTACIÓN EN PROMOCIÓN DE LA SALUD,**

Larousse, **LAROUSSE DE LA DIETÉTICA Y LA NUTRICIÓN,**

Mercedes Muñoz, Javier Aranceta e Isabel García-Jalón, **NUTRICIÓN APLICADA Y DIETOTERÁPIA,**

FEDERACION ESPAÑOLA DE NUTRICION Y DIETETICA,

AGFENCIA ESPAÑOLA DE SEGURIDAD ALIMENTARIA Y NUTRICION,

SOCIEDAD ESPAÑOLA DE NUTRICION,

SOCIEDAD ESPAÑOLA DE NUTRICION COMUNITARIA,

Recomendaciones

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Enfermería clínica I				
Materia	Enfermería clínica I			
Código	P51G140V01204			
Titulación	Grao en Enfermería			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermería (Pontevedra)			
Coordinador/a	Fernández Méndez, Felipe			
Profesorado	Fernández Méndez, Felipe Piñón Cimadevila, Miguel Ángel Santos Folgar, Myriam Silva Martínez, Manuel			
Correo-e	fernandez.mendez.felipe@gmail.com			
Web	http://http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	A materia, como parte da formación en ciencias de enfermáa, desenvólvese a través de seis grandes módulos de formación *relacioandos cos contidos recolleitos na materia.			

Competencias

Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B7	Saber comprender, sen prexuízos, as persoas, considerando os seus aspectos físicos, psicolóxicos e sociais, como individuos autónomos e independentes, asegurando o respecto ás súas opinións, crenzas e valores, ademais de garantir o dereito á intimidade, a través da confidencialidade e o segredo profesional
B8	Promover e respectar o dereito de participación, información, autonomía e consentimento informado na toma de decisións das persoas atendidas, acorde coa forma en que viven o seu proceso de saúde-enfermidade
C28	Coñecer as alteracións de saúde do adulto, identificando as manifestacións que aparecen nas súas distintas fases.
C29	Identificar as necesidades de coidado derivadas dos problemas de saúde.
C30	Analizar os datos recollidos na valoración, priorizar os problemas do paciente adulto, establecer e executar o plan de coidados e realizar a súa avaliación.
C31	Realizar as técnicas e procedementos de coidados de enfermaría, establecendo unha relación terapéutica cos enfermos e familiares.
C32	Seleccionar as intervencións encamiñadas a tratar ou previr os problemas derivados das desviacións de saúde.
C33	Ter unha actitude cooperativa cos diferentes membros do equipo.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisions
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Ser capaz de comprender os procesos que desencadean as enfermidades no ámbito da patoloxía cirúrxica e médica.	A1 A2 A3 A4 A5	B7 B8	C28	D1 D2 D5 D7 D8 D11
Ser capaz de diferenciar os mecanismos e/ou problemas derivados das patoloxías máis comúns dos diferentes aparellos e sistemas do organismo humano, o seu tratamento médico e cirúrxico.	A2 A3	B7	C29	D1 D3 D4 D7 D8
Ser capaz de planificar procedementos e intervencións precisas para proporcionar unha adecuada atención de enfermaría aos individuos con problemas médicos e cirúrxicos.	A2 A3 A4		C28 C29 C30 C31 C32 C33	D1 D2 D3 D4 D5 D7 D8
Ser capaz de identificar e valorar as necesidades e/ou problemas ocasionados polas enfermidades establecendo prioridades, planificando coidados e participa na avaliación do plan de coidados.	A2 A3 A4	B7 B8	C28 C29 C30 C31 C32 C33	D1 D2 D3 D4 D5 D7 D10
Ser capaz de planificar e prestar coidados nas principais enfermidades sistémicas.	A2 A3	B7 B8	C28 C29 C30 C31 C32 C33	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D7
Ser capaz de prestar asistencia centrada no paciente, utilizando os diagnósticos de enfermaría e as actividades derivadas deles, nas patoloxías estudadas.	A2 A3	B7 B8	C28 C29 C30 C31 C32 C33	D2 D4 D5 D6 D10

Contidos

Tema	
TEMA 1. Introducción á Enfermería Médico Quirúrgica	1.1 Descrición e conceptos xerais en Médico-cirúrxica
TEMA 2. Atención de enfermaría nel perioperatorio	2.1 Tratamento de enfermaría preoperatoria: Proceso de atención de enfermaría no preoperatorio. Diagnósticos de enfermaría relacionado/Interrelacións NIC- Noc. 2.2 Atención de enfermaría intraoperatoria Características da unidade cirúrxica Proceso cirúrxico 2.3 Tratamento de enfermaría no postoperatorio: Proceso de atención de enfermaría no post-operatorio Diagnósticos de enfermaría relacionados / Interrelacións NIC- NOC
TEMA 3 Atención de enfermaría ao paciente con trastornos do equilibrio hidroelectrolítico e ácido base; síndrome hemorrágico, inflamatorio, infección, Shock, dor.	3.1 Atención de enfermaría ao paciente con trastornos do equilibrio hidroelectrolítico e Ácido base. Diagnósticos de enfermaría relacionados Interrelación Nic Noc 3.2 Síndrome hemorrágico, inflamatorio, infección 3.3 Diagnósticos de enfermaría relacionados/Interrelacións NIC- Noc 3.4 Dor, Shock Diagnósticos de enfermaría relacionados / Interrelacións NIC- Noc

Tema 4 Paciente con alteracións tegumentarias: lesións e traumatismos.	4.1 Valoración da pel: lesións primarias, fases e tipos de cicatrización. 4.2 Clasificación das feridas: traumatismos ferida cirúrxica, queimaduras, suturas, úlceras vasculares, UPP, neoplásicas. 4.3 Algoritmo ESTAFE 4.4 Tipo de curas, materiais e apósitos 4.5 Escalas de valoración e cuidados preventivos 4.6 Diagnósticos de enfermaría /Interrelacións NIC- NOC. r/os cuidados das feridas
TEMA 5. Paciente con problemas do intercambio gaseoso.	5.1 Métodos de estudo do aparello respiratorio 5.2 Enfermidades obstrutivas: Asma bronquial. Bronquiectasias. SAOS e EPOC Bronquite crónica. Enfisema pulmonar 5.3 Tumores broncopulmonares. Benignos, malignos e metastasicos. 5.4 Infeccións broncopulmonares: Pneumonías Abscesos. 5.5 Enfermidades da pleura do diafragma e da parede torácica. 5.6 Enfermidades do mediastino. 5.7 Enfermidades vasculares pulmonares: Hipertensión pulmonar. Cor pulmonale crónico. Tromboembolismo pulmonar. 5.8 Enfermidades pulmonares intersticiais 5.9 A insuficiencia respiratoria. 5.10 Procedementos relacionados: Traqueostomía /Estomas respiratorios Drenaxe torácica. Oximetría, Broncoscopia, Espirometría, Estudo do sono/ CEPAP. 5.11 Diagnósticos de enfermaría relacionados Interrelaciones NIC- Noc
Tema 6 O paciente con problemas nas funcións: cardiovascular, circulatoria e hematolóxica	6.1 O paciente con problemas cardiovasculares 6.1.1 Métodos de estudo do aparello circulatorio, soplos. 6.1.2 Febre reumática. 6.1.3 Endocarditis. 6.1.4 Miocardiopatías. 6.1.5 Enfermidade do pericardio. 6.1.6 Valvulopatías. 6.1.7 Cardiopatía conxénita. 6.1.8 Arritmias cardíacas. 6.1.9 Cardiopatía isquémica. 6.1.10 Hipertensión. 6.1.11 Insuficiencia cardíaca. Sincope. 6.1.12 Procedementos relacionados: 6.1.3 Probas de esforzo; Holter; MAPA. 6.1.14 Diagnósticos de enfermaría relacionados 6.1.15 DX de enfermaría, Interrelacións NIC- NOC. 6.2 O paciente con problemas circulatorios. 6.2.1 Patoloxía arterial aguda. 6.2.2 Patoloxía arterial crónica 6.2.3 Patoloxía venosa. 6.3 O paciente con problemas hematolóxicos. 6.3.1 Recordo de nocións xerais de hematoloxía. 6.3.2 Enfermidades do sistema eritrocitario: anemias. 6.3.3 Enfermidades do sistema leucocitario. 6.3.4 Enfermidades da hemostasia e coagulación 6.3.5 Diagnósticos de enfermaría relacionados / Interrelacións NIC- NOC

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminario	14	42	56
Obradoiro	3	12	15
Traballo tutelado	4	8	12
Lección maxistral	54	81	135
Exame de preguntas obxectivas	1	1	2
Exame de preguntas de desenvolvemento	1	1	2
Simulación ou Role Playing	1	2	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente
Descrición

Seminario	Os estudantes deberán realizar e superar os 2 seminarios: arritmias e feridas Proba na que o estudante debe solucionar unha serie de problemas e/ou exercicios nun tempo/condicións establecido/as polo profesorado. Desta maneira, o estudante debe aplicar os coñecementos que adquiriu previamente nas sesións maxistrais
Obradoiro	O estudantado deberán realizar e superar unha ou dúas actividades definidas polo profesorado a través da execución de tarefas simuladas, aplicando os coñecementos teóricos e prácticos de contidos dos talleres de suturas e realización de curas.
Traballo tutelado	Traballo grupal realizado no aula baixo a dirección do profesorado
Lección maxistral	Exposición por parte do profesorado dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudantado.

Atención personalizada

Metodoloxías Descrición

Seminario	Atención e resolución de dúbidas relacionadas cos contidos da materia, especialmente feridas e arritmias.
Obradoiro	Apoio á adquisición de habilidades manipulativas.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Seminario	A través de dúas probas correspondentes aos seminarios. 1ª oportunidade: Arritmias (10%) o 10/11/22 -16.00h. Feridas (10%) o 2/12/22 -9.30h. 2ª oportunidade realizaranse: S. Feridas o 30/06/23 ás 12.00h S. Arritmias o 30/06/23 ás 13.00h A superación dos seminarios é condición obrigatoria para a superación da materia.	20	A1	C28	D1	
				C29	D2	
				C30	D4	
				C31	D7	
					D8	
					D10	
					D11	
Traballo tutelado	A través dos exercicios e casos prácticos resoltos na aula.	10				
Exame de preguntas obxectivas	Proba final: para avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta, verdadeiro/falso, emparellamento de elementos. Descóntase por cada dous fallos un acerto. Data de realización: 1ª oportunidade: 19/01/23 10.00h. 2ª oportunidade: 30/06/23 ás 9.30h. É necesario para a superación desta proba alcanzar o 50% do valor total da proba. A superación desta proba é condición obrigatoria para a superación da materia	40	A1	B7	C28	D3
			A2	B8	C29	D4
			A3		C30	D7
			A4		C31	D8
			A5		C32	
					C33	
Exame de preguntas de desenvolvemento	Proba final: para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas directas. Data de realización: 1ª oportunidade: 19/01/23 10.00h. 2ª oportunidade: 30/06/23 ás 9.30h É necesario para a superación desta proba alcanzar o 50% do valor total da proba. A superación desta proba é condición obrigatoria para a superación da materia	20	A1	B7		D1
			A2	B8		D2
			A3			D3
			A4			D4
			A5			D5
						D6
						D10
						D11

Simulación ou Role Playing	O estudiantado deberá realizar e superar, a actividade indicada polo profesorado en relación aos talleres de suturas e realización de curas, aplicando os coñecementos teóricos e prácticos.	10	A1	B7	C28	D1
			A2	B8	C29	D2
			A3		C30	D3
			A4		C31	D4
	A superación desta proba é condición obrigatoria para a superación da materia.				C32	D5
					C33	D6
						D7
	1ª oportunidade: 2 e 9 de decembro de 2022 ás 10.30h. 12 e 14 de decembro de 2022 ás 10.00h.					D8
						D10
						D11
	2ª oportunidade: 23 e 29 de xuño de 2023 ás 9.30h.					

Outros comentarios sobre a Avaliación

Horarios de exames fin de carreira: Exame final 5 outubro de 2022 ás 10.30h; exame seminarios: 12.30h; exame de taller practico ás 9.30h.

A realización dos talleres é obrigatoria. É condición obrigatoria superar, en calquera das 2 oportunidades da convocatoria; realizada a través das probas de resposta curta e test: proba final co 50% e igualmente e imprescindible ter superada as probas prácticas individuais e a proba teórico-práctica do seminario; só a partir deste momento súmanse todas cualificacións obtidas.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Xunta de Galicia 2016, **Colección guías practicas de heridas Sergas**, 2016,
Carolyn Gersch, **Enfermería Médico- Quirúrgica**, 2017, Wolters Kluwer, 2017
Nanda Internacional, **DIAGNÓSTICOS ENFERMEROS: Definiciones y Clasificación, 2018-2020**, 2018-2020, 2018
Nanda Internacional, **Clasificación de intervenciones de enfermería, NIC**, 7ª edición, 2018
Nanda Internacional, **Clasificación de resultados de enfermería (noc)**, 6ª edición, 2018
<http://www.gneaupp.es/app/portada/>,
<http://www.aeev.net/>,
<http://www.ulceras.net/>,
<http://www.todoheridas.com/>,

Manual CTO, **Oposiciones enfermería**, 2015,

Bibliografía Complementaria

Enfermería Mosby 2000 Médico-Quirúrgica, 2000,
J. Javier Soldevilla, **Guía práctica en la atención de las úlceras de la piel**, 1994,
D. S. Suddarth, **Enfermería Médico- Quirúrgica L.S.Brunner-**, 2004,
Nanda Internacional, **Vínculos de NIC y NOC a Nanda I**, 3ª edición 2012,
Planes de cuidados y documentación clínica en enfermería, 2005,
M. Phaneuf, **La planificación de los cuidados enfermeros**, 7ª edi,
P. W. Iyer y Col., **Procesos y diagnósticos de Enfermería**, 3ª Ed. 1995,
Mª Teresa Luis Rodrigo, **Los Diagnósticos enfermeros. Revisión crítica y guía práctica**, 7ª ed,
PORTH, CAROL M., **INTRODUCCION A LA MEDICINA CLINICA, FISIOPATOLOGÍA Y SEMIOL**, 7ª ed año 2007,
LASO, F., **FISIOPATOLOGIA TEXTO Y ATLAS**, 2ª edición 2010,
MANUAL MERCK DE SIGNOS Y SINTOMAS DEL PACIENTE, 2010,
: HARRISON KASPER, **MANUAL DE MEDICINA HARRISON**, 2010,
FARRERAS-ROZMAN, **COMPENDIO DE MEDICINA INTERNA**, 4ª edición-2009,
PORTH, CAROL M., **FISIOPATOLOGIA**, 7ª ed 2008,
<http://www.piediabetico.net/>,
PEREZ ARELLANO, J.L., **MANUAL DE PATOLOGIA GENERAL**, 6ª edición-2006,
Enfermería Mosby 2000 Médico-Quirúrgica, 2000,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Enfermaría clínica II/P51G140V01205

Enfermaría clínica III/P51G140V01301

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Ética e lexislación/P51G140V01202

Farmacoloxía e dietética/P51G140V01203

Introdución á enfermaría clínica/P51G140V01201

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Anatomía humana: Anatomía humana/P51G140V01101

Fisioloxía: Fisioloxía/P51G140V01105

Fundamentos de enfermaría/P51G140V01107

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Enfermería clínica II				
Materia	Enfermería clínica II			
Código	P51G140V01205			
Titulación	Grao en Enfermería			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Lingua de impartición	Outros			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermería (Pontevedra)			
Coordinador/a	Martínez Fernández, Sergio			
Profesorado	Alvariño Veiga, Margarita Martínez Fernández, Sergio			
Correo-e	sergio.martinez.fernandez@sergas.es			
Web	http://www.enfermeria.depo.es/			
Descrición xeral	Materia do módulo de ciencias da enfermaría xeral			

Competencias	
Código	
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
B7	Saber comprender, sen prexuízos, as persoas, considerando os seus aspectos físicos, psicolóxicos e sociais, como individuos autónomos e independentes, asegurando o respecto ás súas opinións, crenzas e valores, ademais de garantir o dereito á intimidade, a través da confidencialidade e o segredo profesional
B8	Promover e respectar o dereito de participación, información, autonomía e consentimento informado na toma de decisións das persoas atendidas, acorde coa forma en que viven o seu proceso de saúde-enfermidade
C28	Coñecer as alteracións de saúde do adulto, identificando as manifestacións que aparecen nas súas distintas fases.
C29	Identificar as necesidades de coidado derivadas dos problemas de saúde.
C30	Analizar os datos recollidos na valoración, priorizar os problemas do paciente adulto, establecer e executar o plan de coidados e realizar a súa avaliación.
C31	Realizar as técnicas e procedementos de coidados de enfermaría, establecendo unha relación terapéutica cos enfermos e familiares.
C32	Seleccionar as intervencións encamiñadas a tratar ou previr os problemas derivados das desviacións de saúde.
C33	Ter unha actitude cooperativa cos diferentes membros do equipo.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D10	Motivación pola calidade

Resultados de aprendizaxe				
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Ser capaz de planificar procedementos e intervencións precisas para proporcionar unha adecuada atención de enfermaría aos individuos con problemas médicos e cirúrxicos.	A2	B7	C28	D1
	A3	B8	C29	D2
	A4		C30	D3
			C31	D4
			C32	D5
			C33	D7
				D8

Ser capaz de identificar e valorar as necesidades e/ou problemas ocasionados polas enfermidades establecendo prioridades, planificando coidados e participar na avaliación do plan de coidados.	A2	B7	C28	D1
	A3	B8	C29	D2
	A4		C30	D3
			C31	D4
			C32	D5
			C33	D7
				D10
Ser capaz de deseñar coidados nas principais enfermidades relacionadas co aparello dixestivo, locomotor, órganos dos sentidos, sistema nervioso e inmunitario	A2	B7	C28	D1
	A3	B8	C29	D2
			C30	D3
			C31	D4
			C32	D5
			C33	D6
				D7
				D8
				D10
Ser capaz de prestar asistencia centrada no paciente, utilizando os diagnósticos de enfermía e as actividades derivadas deles, nas patoloxías estudadas.	A2	B7	C28	D2
	A3	B8	C29	D4
			C30	D5
			C31	D6
			C32	D10
			C33	

Contidos

Tema	
TEMA 1. O paciente con trastornos dixestivos	- Alteracións das diferentes estruturas da cavidade oral. - Afeccións das glándulas salivares, do esófago, do estómago, do intestino delgado e groso, da rexión ano-rectal. - Proceso de atención de enfermía. Diagnósticos relacionados. - Interrelacións NANDA/NIC /NOC.
TEMA 2. O paciente con trastornos neurolóxicos	- Enfermidade cerebro-vascular. - Procesos neurodegenerativos: E. de Parkinson, E. de Alzheimer. - Cefaleas. - Trastornos convulsivos: Epilepsia. - Proceso de atención enfermeira. Diagnósticos relacionados. - Interrelacións NANDA/NIC/NOC
TEMA 3. O paciente con trastornos inmunitarios	- Inmunodeficiencias conxénitas e adquiridas - Enfermidades autoinmunes: Características xerais. - Enfermidades autoinmunes sistémicas mais comúns: Lupus eritematoso, Artrite reumatoide, Síndrome de Sjögren - As alerxias. Anafilaxia. - Proceso de atención de enfermía. Diagnósticos relacionados. - Interrelacións NANDA/NIC /NOC.
TEMA 4. O paciente con trastornos musculoesqueléticos	- Enfermidades óseas: fracturas, osteomielitis, enfermidades metabólicas, tumores, enfermidades conxénitas. - Enfermidades das cartilaxes. - Enfermidades musculares. - Proceso de atención de enfermía. Diagnósticos relacionados. - Interrelacións NANDA/NIC /NOC. - Vendaxes.
TEMA 5. O paciente con trastornos da visión	- Síntomas e signos oculares: dor ocular, perda de visión, nistagmo, ollo vermello. - Trastornos refractivos da visión: miopía, astigmatismo, hipermetropía, presbiopía, anisometropía. - Enfermidades non infecciosas da conxuntiva: pterigion, conxuntivite alérxica. - Enfermidades da córnea. - Enfermidades da retina. - Enfermidades da vía lacrimal. - Alteracións da vía óptica e nervios oculares. - Glaucoma. - Proceso de atención de enfermía. Diagnósticos relacionados. - Interrelacións NANDA/NIC /NOC.

TEMA 6. O paciente con trastornos do aparello auditivo	- Perda auditiva. - Afeccións do oído externo. - Afeccións do oído medio: lesións timpánicas, infeccións, otite serosa. - Afeccións do oído interno: vertixe, ototoxicidade, neurinoma do acústico. - Proceso de atención enfermeira. Diagnósticos relacionados. Interrelacións NANDA/NIC/NOC.
TEMA 7. O paciente con trastornos da glándula mamaria	- Patoloxías benignas da mama: Trastornos do desenvolvemento, trastornos funcionais, procesos inflamatorios e infecciosos, traumatismos e dermatosis, tumores benignos e lesións premalignas. - Cancro de mama - Autoexploración mamaria - Proceso de atención enfermeira. Diagnósticos relacionados. Interrelacións NANDA/NIC/NOC.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	39	58.5	97.5
Seminario	8	32	40
Obradoiro	2	6	8
Exame de preguntas obxectivas	0.5	0	0.5
Práctica de laboratorio	0.5	0.5	1
Estudo de casos	0.5	2	2.5
Exame de preguntas de desenvolvemento	0.5	0	0.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminario	Método traballo con pequenos grupos para o estudo e discusión de temas concretos relacionados cos contidos da materia. Orientarase á procura e selección da información relevante, a análise crítica da mesma, a exposición de ideas e o traballo en equipo na elaboración dos conceptos relacionados co tema de estudo.
Obradoiro	Método de aprendizaxe destinada a pequenos grupos orientado aos coñecementos teórico-prácticos relacionados coas técnicas, procedementos e habilidades da práctica enfermeira.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Seminario	Aclaración personalizada de dúbidas sobre os temas da materia. Por correo electrónico, foro de dúbidas e chat de Moovi, aula virtual, ou vídeo chamada.
Obradoiro	Apoio persoal para a adquisición das competencias do saber facer. Por correo electrónico, foro de dúbidas e chat de Moovi, aula virtual ou vídeo chamada.

Avaliación			
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Exame de preguntas obxectivas	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades. As preguntas contestadas erroneamente serán contadas negativamente nun 50% respecto das acertadas. Para superar a materia é necesario obter o 50% do valor máximo desta proba. Realizaranse nas seguintes datas: PRIMEIRA OPORTUNIDADE o 02/06/2023 ás 18:00 h. SEGUNDA OPORTUNIDADE o 06/07/2023 ás 18:00 h.	35	C28 D1 C29 D3 C30 D7 C31 D8 C32 C33

Práctica de laboratorio	Probas de avaliación de coñecementos mediante a proposta de problemas ou situacións clínicas reais ou simuladas nos que o alumno terá que aplicar, para a solución dos mesmos, os coñecementos, habilidades e destrezas adquiridas. Para superar a materia é necesario obter o 50% do valor máximo desta proba. Datas das probas: PRIMEIRA OPORTUNIDADE: 3/05/2023 ás 16h. coa prof. Alvareño os grupos 1-2-3-4 e ás 18:30 os grupos 5-6-7-8 co prof. Martínez. 08/05/2023 ás 16h. os grupos 5-6-7-8 coa prof. Alvareño e os grupos 1-2-3-4 ás 18:30 h. co prof. Martínez. SEGUNDA OPORTUNIDADE: 06/07/2022 ás 17:00 h.	20	A2 A3	C28 D1 C29 D2 C30 D3 C31 D4 C32 D5 C33 D7 D8 D10
Estudo de casos	Proba de avaliación das actividades desenvolvida nos seminarios. Avaliarase actitude participativa do alumno, a súa capacidade de estudo e aprendizaxe, a calidade e orixinalidade das súas achegas sobre o tema a estudo, a capacidade de análise e discusión crítica, a capacidade do traballo colaborativo en equipo, na resolución dos casos prácticos. A avaliación está supeditada á participación do alumno nas actividades ao longo do curso. Datas de realización: PRIMEIRA OPORTUNIDADE: 24/04/2023 ás 18.30 h. SEGUNDA OPORTUNIDADE: 06/07/2023 ás 18:00 h.	20	A2 B7 A3 B8 A4	C28 D1 C29 D2 C33 D3 D5 D6 D7 D8 D10
Exame de preguntas de desenvolvemento	Avaliación dos coñecementos mediante preguntas dirixidas aos aspectos concretos e relevantes da materia, que se contestan mediante respostas de tipo enumerativo de conceptos ou, nalgún caso, mediante o desenvolvemento expositivo dos conceptos pero de extensión moi limitada, Para superar a materia é necesario obter o 50% do valor máximo desta proba. Realizaranse nas seguintes datas: PRIMEIRA OPORTUNIDADE o 2/06/2023 ás 18:00 h. SEGUNDA OPORTUNIDADE o 06/07/2023 ás 18:00 h.	25	A4 B8	C28 D1 C29 D2 C30 D7 C31 D8 C32 D10 C33

Outros comentarios sobre a Avaliación

Fin de carreira: 04/10/2022, probas prácticas ás 16h e prueba final ás 18h.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

Brenda G. Bare; Suzanne C. Smeltzer, **Enfermería Médico-Quirúrgica**, Décima,

Pamela L. Swearingen, **Manual de Enfermería Médico Qirúrgica**,

Martín Duce, Antonio, **Patología Quirúrgica**,

Javier Ruiz Moreno, Mª Cruz Martín Delgado, Rosa García-Penche Sánchez, **Procedimientos y Técnicas de Enfermería**, Primeira,

Shannon Ruff Dirksen; Margaret M. Heitkemper; Sharon Lewis, **Enfermería Médico-Quirúrgica. Valoración y cuidados de problemas clínicos**, Sexta,

Eugene Brunwald et. al., **Manual Harrison. Principios de Medicina Interna**, Décimo sexta,

Linda Bucher, Jean Foret Giddens, Patricia Graber O'Brien, Sharon Mantik Lewis, **Enfermería medicoquirúrgica: valoración y cuidados de problemas clínicos**,

Hospital Universitario Reina Sofía - España, **Manual de Protocolos y Procedimientos generales de enfermería**,

Hospital Universitario Reina Sofía - España, **Guía de Cuidados para Mujeres Mastectomizadas**,

Hospital Universitario Reina Sofía - España, **Manual de Enfermería sobre Lesión Medular**,

Juan M. Arias Vazquez et. al.(Xunta de Galicia), **Estandarización dos cuidados de enfermería ao paciente inmobilizado no domicilio**, Primeira,

Rosa Suñer Soler, **Tratado de enfermería neurológica. La persona, la enfermedad y los cuidados.**, Segunda,

Fisterra.com, **Protocolos y cuidados de Enfermería**,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Enfermería clínica III/P51G140V01301

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Enfermería comunitaria II				
Materia	Enfermería comunitaria II			
Código	P51G140V01206			
Titulación	Grao en Enfermería			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	2c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermería (Pontevedra)			
Coordinador/a	Rosales Carballa, José			
Profesorado	Diéguez Montes, María Paz Rosales Carballa, José			
Correo-e	jroscar48@gmail.com			
Web	http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	Esta materia que complementa á de Enfermería Comunitaria 1 pretende achegar ao alumnado os coñecementos e a metodoloxía necesarios para traballar no nivel primario de saúde, identificando os factores relacionados coa mesma. De forma paralela, tenta transmitirlle os coñecementos e actividades preventivas sobre os principais problemas de Saúde da Comunidade; capacitándoo, por iso, para levar a cabo tarefas de promoción de saúde e prevención das enfermidades. É fundamental nesta materia colaborar na formación do alumnado no marco dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostenible (ODS) da Axenda 2030, co propósito de crear conciencia acerca de qué son los ODS e a súa importancia. Aínda que o ODS número tres [garantizar una vida sana y promover el bienestar para todos en todas las edades] é específico de saúde desde esta materia pódese achegar en todos os demais, xa que os ODS tratan temas como a educación, a igualdade, o auga e saneamiento que son tamén determinantes que afectan directamente a la salud. O ODS 12 abarca, na súa meta 12.2, a eficiencia no uso e na xestión dos recursos naturais, e na meta 12.5 os efectos ambientais, tales como a xestión de desechos e na meta 12.4, a liberación de contaminantes, en especial de sustancias químicas .			

Competencias

Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B1	Ser capaz, no ámbito da enfermaría, de prestar unha atención sanitaria técnica e profesional axeitada ás necesidades de saúde das persoas que atenden, de acordo co estado de desenvolvemento dos coñecementos científicos de cada momento e cos niveis de calidade e seguridade que se establecen nas normas legais e deontolóxicas aplicables.
B2	Saber planificar e prestar coidados de enfermaría dirixidos ás persoas, familias ou grupos, orientados, aos resultados en saúde, avaliando o seu impacto, a través de guías de práctica clínica e asistencial, que describen os procesos polos cales se diagnostica, trata ou coida un problema de saúde.
B3	Saber aplicar os fundamentos e principios técnicos e metodolóxicos da enfermaría
B4	Ser capaz de comprender o comportamento interactivo da persoa en función do xénero, grupo ou comunidade, dentro do seu contexto social e multicultural
B5	Deseñar sistemas de coidados dirixidos ás persoas, familia ou grupos, avaliando o seu impacto e establecendo as modificacións oportunas
B6	Aplicar as intervencións da enfermaría na evidencia científica e nos medios dispoñibles
B8	Promover e respectar o dereito de participación, información, autonomía e consentimento informado na toma de decisións das persoas atendidas, acorde coa forma en que viven o seu proceso de saúde-enfermidade
B9	Fomentar estilos de vida saudables e o autocoidado, apoiando o mantemento de condutas preventivas e terapéuticas
B10	Protexer a saúde e o benestar das persoas, familias ou grupos atendidos, garantindo a súa seguridade
B11	Saber establecer unha comunicación eficaz con pacientes, familias, grupos sociais e compañeiros. Fomentar a formación e información para a saúde
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
B16	Ser capaz de utilizar os sistemas de información sanitaria

B17	Realizar coidados de enfermaría baseándose na atención integral de saúde, que supón a cooperación multiprofesional, a integración dos procesos e a continuidade asistencial
C19	Dirixir, avaliar e prestar os coidados integrais de enfermaría, ao individuo, a familia e a comunidade.
C20	Capacidade para describir os fundamentos do nivel primario de saúde e as actividades a desenvolver para proporcionar un coidado integral de enfermaría ao individuo, a familia e a comunidade.
C21	Comprender a función e actividades e actitude cooperativa que o profesional deberá desenvolver nun equipo de Atención Primaria de Saúde.
C22	Promover a participación das persoas, familia e grupos no seu proceso de saúde-enfermidade.
C23	Identificar os factores relacionados coa saúde e os problemas do entorno, para atender as persoas en situacións de saúde e enfermidade como integrantes dunha comunidade.
C24	Identificar e analizar a influencia de factores internos e externos no nivel de saúde de individuos e grupos.
C25	Aplicar os métodos e procedementos necesarios no seu ámbito para identificar os problemas de saúde máis relevantes nunha comunidade.
C26	Analizar os datos estatísticos referidos a estudos da poboación, identificando as posibles causas de problemas de saúde.
C27	Educar, facilitar e apoiar a saúde e o benestar dos membros da comunidade, cuxas vidas están afectadas por problemas de saúde, risco, sufrimento, enfermidade, incapacidade ou morte.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Ser capaz de identificar ás necesidades de saúde ás poboacións e grupos de interese en saúde pública.	A1 A3 A5	B4 B8 B9 B16	C23 C24 C25	D4 D6 D7 D8 D9 D11
Ser capaz de realizar enquisas e resolver estudos epidemiolóxicos de brotes de enfermidades ou situación desfavorables en relación con saúde	A1 A2 A3 A5	B6 B8 B16	C21 C22	D2 D5
Saber aplicar intervencións de formación para a saúde e contribuír a resolver problemas de saúde colectivos.	A2 A3 A4	B1 B2 B3 B4 B5 B6 B9 B10 B11 B15 B17	C19 C20 C26 C27	D1 D2 D3 D4 D6 D10

Contidos

Tema

Módulo I-. ATENCION DE SAÚDE Á COMUNIDADE.

Tema 1.- Epidemioloxía e prevención de accidentes. Saúde laboral: Prevención do risco biolóxico. Precaucións universais. -Xestión de residuos sanitarios -Principios básicos en mecánica corporal: desprazamento de cargas

Tema 2.- Medidas preventivas fronte aos mecanismos de transmisión: -Saneamento sanitario. Desinfección. Desinsectación. Desratización. -Esterilización.

Tema 3.- Estrutura dos servizos sanitarios. Áreas e Zonas básicas de Saúde. O Centro de Saúde. Principios xerais da. Primaria da saúde: Organización e funcionamento dos Servizos. O equipo de Atención Primaria.

Tema 4.- Programas do equipo de saúde.

Tema 5.- Educación para a saúde: Conceptos xerais e bases da educación para a saúde (EPS). Enfoques e modelo de EPS. Planificación de programas e/ou actividades de EPS. Métodos e medios de EPS.

Tema 6.- Enfermaría e saúde comunitaria: historia clínica e sistemas de información. A consulta de enfermaría. Concepto. Tipos de consulta. Axenda de enfermaría.

Tema 7. A enfermaría transcultural

Tema 8.- Metodoloxía enfermeira en Atención Primaria. O método enfermeiro e modelo de enfermaría en atención primaria. Planificación de cuidados en APS.

Tema 9. Enfermaría e a atención domiciliaria. Concepto. O equipo de atención domiciliaria. Desenvolvemento da visita domiciliaria. *Coidadores informais

---

Tema 10.- Epidemiología. Medidas de frecuencia. Usos de la epidemiología. Método epidemiológico.

Tema 11.- Epidemiología de las enfermedades transmisibles. Enfermedades emergentes y reemergentes. Factores favorecedores. Importancia de las enfermedades transmisibles.

Tema 12.- Clasificación de las enfermedades transmisibles. Presentación individual. Presentación colectiva: Endemia-Epidemia-Pandemia.

Tema 13.- Cadena epidemiológica. Agente causal. Postulados de Koch. Características de los agentes causales. Interacción agente causal/huésped.

Tema 14.- Reservorio y fuente de infección. Tipos y características. Puerta de salida. Mecanismos de transmisión: Directos e indirectos.

Tema 15.- Puerta de entrada. Huésped susceptible. Mecanismos de defensa inespecíficos y específicos. Inmunidad. Tipos de inmunidad. Inmunidad de grupo.

Tema 16.- Niveles de prevención. Estrategias de prevención. Medidas preventivas de exposición frente a la fuente de infección. Diagnóstico precoz de las enfermedades transmisibles.

Tema 17.- Tratamiento precoz de las enfermedades transmisibles. Antimicrobianos. Efectos secundarios del tratamiento. Antibiógrama. Encuesta epidemiológica.

Tema 18.- Declaración obligatoria de la enfermedad transmisible. Vigilancia epidemiológica. Composición de la red de vigilancia. Enfermedades de declaración obligatoria.

Tema 19.- Aislamiento del enfermo. Tipos de aislamiento. Características de los aislamientos. Vigilancia y cuarentena del contacto sano.

Tema 20.- Medidas preventivas de exposición frente a los mecanismos de transmisión.

Tema 21.- Medidas preventivas de disposición. Medidas inmunitarias y medidas no inmunitarias. Sueros homólogos y heterólogos. Inmunoglobulinoprofilaxis.

Tema 22.- Vacunas. Importancia de las vacunas. Características de las vacunas. Contraindicaciones. Calendario vacunal.

Tema 23.- Epidemiología de las enfermedades de transmisión aérea: Enfermedad tuberculosa. Medidas preventivas frente a la tuberculosis.

Tema 24.- Epidemiología de la enfermedad meningocócica. Medidas preventivas.

Tema 25.- Epidemiología de la gripe. Epidemiología de la fiebre reumática. Medidas preventivas.

Tema 26.- Epidemiología de las enfermedades de transmisión hídricoalimentaria. Toxi-infecciones alimentarias: Tipos. Importancia. Factores favorecedores.

Tema 27.- Epidemiología de las infecciones alimentarias. Epidemiología de las intoxicaciones alimentarias.

Tema 28.- Epidemiología de las parasitosis. Clasificación de los parásitos patógenos. Medidas preventivas.

Tema 29.- Epidemiología de las hepatitis por virus hepatotropos. Medidas preventivas.

Tema 30.- Epidemiología de las enfermedades de transmisión por contacto. Tétanos. Medidas preventivas.

Tema 31.- Epidemiología de las enfermedades de transmisión sexual. Medidas preventivas.

Tema 32.- Epidemiología de las zoonosis. Medidas preventivas.

Tema 33.- Epidemiología de las enfermedades transmitidas por vectores. Medidas preventivas.

Tema 34.- Epidemiología de las enfermedades nosocomiales. Medidas preventivas.

Tema 35.- Epidemiología de las enfermedades no transmisibles. Importancia. Factores de riesgo no modificables. Factores de riesgo modificables.

Tema 36.- Medidas preventivas frente a los factores de riesgo modificables.

Tema 37.- Epidemiología de la enfermedad cardiovascular: Cardiopatía isquémica-Enfermedad cerebrovascular-Enfermedad arterial periférica.

Tema 38.- Medidas preventivas frente a la enfermedad cardiovascular. Valoración del riesgo cardiovascular. Síndrome metabólico.

Tema 39.- Epidemiología del cáncer. Clasificación de los cánceres. Factores de riesgo. Cribado del cáncer.

Tema 40.- Epidemiología de la EPOC. Factores de riesgo. Medidas preventivas.

Tema 41.- Epidemiología de la diabetes mellitus. Clasificación de la diabetes. Complicaciones. Síndromes prediabéticos. Medidas preventivas.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	52	78	130
Seminario	10	25	35
Presentación	13.5	40.5	54
Exame de preguntas obxectivas	3	0	3
Estudo de casos	3	0	3
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Lección maxistral	Consiste en sesións de clase expositivas nas que se combinan a presentación teórica dos contidos por parte do profesor coa participación activa do alumno. Realízase a grupo único e segundo o calendario de planificación de actividades preestablecido
Seminario	Neles realízase a aprendizaxe baseada en problemas. Así mesmo, expoñeranse os exercicios individuais ou grupais que se realicen relacionados cos contidos da materia. Lévanse a cabo con toda a clase en distintos grupos pre-determinados e desenvólvense segundo o cronograma da materia. Se corresponden aos contidos do módulo 1
Presentación	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Lévese a cabo de xeito individual e en grupo, tanto en espazos académicos internos como externos. Notifícase con tempo abondo a realización destes dependendo dos horarios facilitados polas institucións externas.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Seminario	Unha vez realizados facilítaselle ao alumnado tutorías personalizadas

Avaliación							
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe				
Seminario	Avalíase a participación do alumnado e a consecución dos obxectivos propostos. O alumnado aplica os coñecementos que adquiriu para solucionar de maneira grupal, unha serie de exercicios e programas, en tempo e condicións establecidas polo profesorado dos contidos do Módulo 1	12	B2	C21	D2		
			B3		D9		
			B4		D11		
			B5				
			B11				
			B15				
			B17				
Presentación	Exposición dos traballos individuais e grupais relacionados cos contidos da materia en espazos académicos internos e/ou externos. As datas correspondentes ás presentacións/ exposicións intracentro, serán os días: 28 de febreiro; 7, 14, 21 e 28 de marzo; 11, 18 e 25 de abril, e 2 de maio de 2023 ás 12h. Para superar a materia tense que conseguir como mínimo o 50% do valor desta proba. Na segunda oportunidade o alumnado fará unha exposición oral sobre un tema que previamente lle foi indicado polo profesorado, na mesma data e a continuación de proba tipo test.	14	A1	B4	C25	D1	
			A4	B6	C26	D3	
				B8	C27	D5	
				B9		D6	
				B10		D7	
				B11			
				B16			
Exame de preguntas obxectivas	Proba final escrita onde se avalían os coñecementos adquiridos nas clases maxistras. Para superar esta proba, e a materia, tense que alcanzar como mínimo o 50% do seu valor en calquera das oportunidades. Descóntase por cada dous fallos un acerto. Esta proba realizarase: En 1ª oportunidade: 25/05/2023 - 10h. En 2ª oportunidade: 30/06/2023 - 10h.	50	A1	B1	C19	D1	
			A2	B2	C20	D3	
			A3	B3	C21	D4	
			A4	B6	C23	D7	
			A5	B10	C24	D8	
					C25		
					C26		

Estudo de casos	Módulo 2: proba na que se expón unha situación ou problemática xa dada ou que poida darse, partindo dos diferentes factores involucrados, análises dos antecedentes e condicións da situación, seguindo unha aprendizaxe baseada en problemas. Establécense 1 proba de resolución de casos prácticos, que é obrigatoria e que se realizará o 16 de Maio de 2022 ás 10h e ás 12h. Establécense catro supostos cun valor de 0,6 puntos por cada suposto acertado. Para aprobar a materia tense que alcanzar como mínimo o 50% do valor de cada suposto. Na segunda oportunidade o alumnado resolverá os casos prácticos e/ ou análises de situacións o día 30-VI-2022 ás 12h.	24	A4 B1	C19 D1 C20 D3 C21 D4 C23 D5 C24 D7 C25 C26

Outros comentarios sobre a Avaliación

Proba fin de carreira: o 3 de outubro do 2022 realizarase o exame de probas obxectivas ás 10h. Casos prácticos: 12h.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

AMANDO MARTÍN-ZURRO. GLORIA JODAR SOLAR, **Atención familiar y salud comunitaria**, 2011,
FARRERAS P.- ROZMAN C., **Medicina Interna.**, 17ª Edic. 2012,
HARRISON., **Principios de Medicina Interna**, 18ª Edic. 2012,
GIL DE MIGUEL A., **Manual de epidemiología y Salud Pública.**, 2ª Ed. 2011,
GONZALO PIÉDROLA GIL, **Medicina Preventiva y Salud Pública.**, 12ª edición,2015,
RAMÓN ARBÜES, **Epidemiología para Enfermería**, 1ª edición,2013,
IDELFONSO HERNANDEZ-AGUADO, **Manual de epidemiología y salud pública para grados en ciencias de la salud**, 3ª edición,2018,
DE LA ROSA,, **Microbiología en Ciencias de la Salud**, 3ª edición,2011,
MANDELL, DOUGLAS Y BENNET, **Compendio de enfermedades infecciosas.**, 8ª edición,2017,
Pagina web da consellería de sanidade, do servizo galego de saúde,
Pagina web INE e do IGE,
Portal de la OMS: <http://www.who.int/en>,
Ministerio de sanidad y política social: <http://www.msc.es/>,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Prácticas clínicas III/P51G140V01306
Prácticas clínicas IV/P51G140V01405
Prácticas clínicas V/P51G140V01406

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Enfermaría clínica II/P51G140V01205
Xestión de enfermaría/P51G140V01207
Prácticas clínicas I/P51G140V01208

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Anatomía humana: Anatomía humana/P51G140V01101
Bioquímica: Bioquímica/P51G140V01103
Enfermaría comunitaria I/P51G140V01104
Estatística: Estatística/P51G140V01106
Fisioloxía: Fisioloxía/P51G140V01105
Ética e lexislación/P51G140V01202

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xestión de enfermaría				
Materia	Xestión de enfermaría			
Código	P51G140V01207			
Titulación	Grao en Enfermaría			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermaría (Pontevedra)			
Coordinador/a	Diéguez Montes, María Paz			
Profesorado	Diéguez Montes, María Paz Fernández Soengas, Rosa González López, Claudia			
Correo-e	pazenfermeria@gmail.com			
Web	http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	A materia pretende capacitar ao alumno dos coñecementos, habilidades e actitudes necesarias para desenvolver as accións que se consideran dentro do campo da Xestión de Enfermaría, facilitando así o desenvolvemento do traballo diario dos Graduados e graduadas, que se enfronten ás situacións que precisan de análises, estudo de recursos, obxectivos, planificación, execución e avaliación de todo el proceso do Plan. Coñecer o manexo de instrumentos e situacións organizativas de coordinación e información, de especial relevancia para o funcionamento das institucións, aplicando criterios/estándares de Calidade. A materia céntrase na "Xestión de persoas" e no estudo de novos paradigmas de liderado o que permite o proceso de ensino-aprendizaxe desde o compromiso coa Axenda 2030 expondo diversas accións que incidan nos seus Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) especialmente nos que se centran na saúde das persoas (ODS-3), nos profesionais (ODS-8) e en innovación e infraestruturas (ODS-9).			

Competencias	
Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B12	Aplicar o código ético e deontolóxico da enfermaría española, comprendendo as implicacións éticas da saúde nun contexto mundial en transformación
B13	Aplicar os principios de financiamento sanitario e sociosanitario e utilizar axeitadamente os recursos dispoñibles
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
C45	Coñecer o Sistema Sanitario Español.
C46	Identificar as características da función directiva dos servizos de enfermaría e a xestión de coidados.
C47	Coñecer e ser capaz de aplicar as técnicas de dirección de grupos.
C48	Coñecer a lexislación aplicable e o código ético e deontolóxico da enfermaría española, inspirado no código europeo de ética e deontoloxía de enfermaría.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe				
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Ser capaz de analizar los entornos y políticas sanitarias más significativas	A2	B12	C45	D1
	A3	B13	C48	D7
				D8
				D11
Ser capaz de aplicar la política de calidad asistencial y la evaluación de la calidad de los servicios de enfermería	A1	B12	C46	D1
	A2	B15	C47	D2
	A3			D3
	A4			D4
	A5			D5
				D6
				D7
				D8
				D9
				D10

Contidos

Tema

BLOQUE TEMÁTICO I:

Administración sanitaria. O proceso
Administrativo e o seu desenvolvemento:

1. Introducción a Administración:
  - .Concepto de Administración.
  - .A Administración como ciencia.
  - .Evolución das teorías Administrativas.
2. O proceso Administrativo e o seu desenvolvemento:
  - .Proceso Administrativo. Definición.
  - .Etapas do proceso Administrativo.
  - .Características do proceso Administrativo.
  - .Información e comunicación: Tipos, fontes e métodos de información.
- 3.-Planificación Sanitaria e dos Servizos de Enfermaría:
  - .Definición e características.
  - .Planificación baseada en: risco, necesidade e demanda.
  - Tipos de planificación:
    - .Segundo o ámbito de aplicación.
    - .Segundo o tempo.
    - .Segundo amplitude e extensión.
  - Etapas da Planificación:
    - . Análise e diagnóstico da situación.
    - . Xerarquización de prioridades.
    - . Establecemento de alternativas.
    - . Elaboración de obxectivos.
    - . Formulación do plan: programación.
- 4.Organización dos servizos sanitarios e de enfermaría:
  - Organización: Definición.
  - Conceptos básicos da Organización:
    - .Cultura organizacional.
    - .Poder.
    - .Autoridade.
    - .Rol.
    - .Status.
  - Fases de la Organización:
    - .Estructuración: Tipos de estrutura.
  - Organigramas. División de Enfermaría.
    - .Sistematización: Norma o estándar. Protocolos e procedementos.
    - .Instalación. Clasificación de pacientes. .Distribución do traballo. Dotación de persoal.
- 5 Dirección dos servizos sanitarios e de Enfermaría.
  - .Dirección. Concepto, ámbito e límites.
  - .Liderado: Teorías e estilos.
  - .Motivación en enfermaría.
  - .Comunicación e orientación.
  - .Supervisión.
6. Avaliación e control dos servizos:
  - .Definición e obxectivos.
  - .Tipos de Control.
  - .Medios e instrumentos.
  - .Problemas que expón el control.

BLOQUE TEMÁTICO II. Contornas e políticas sanitarias

- 1.Contorna sanitaria e os seus compoñentes administrativos. Políticas sanitarias:
  - .Sistemas de Saúde.
  - .Tipos de Sistemas de Saúde:
    - .Sistema de Saúde Español. Estatuto marco de persoal sanitario
    - .Sistema Galego de Saúde. Estatuto marco de persoal sanitario.
  - .Características xerais dos Sistemas de Saúde na Comunidade Europea.

BLOQUE TEMÁTICO III: Xestión dos servizos de enfermaría. Características e procesos.

1. Enfermaría e Administración:
  - .Relación entre Enfermaría e Administración.
  - Os coidados de Enfermaría como un Servizo Público.
  - Función administradora de enfermaría.
  - Niveis de Administración de Enfermaría.
  - Teorías e modelos enfermeiros en: Administración dos ervizos de Enfermaría.
  - Aspecto Administrativo dos instrumentos del traballo enfermeira/o.

Conceptos sobre calidade e seguridade .
Filosofía e obxectivos.
Metodoloxía.
Programas de Calidade. Diagrama das tres calidades.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Lección maxistral	37	74	111
Seminario	11	11	22
Traballo tutelado	2	8	10
Resolución de problemas e/ou exercicios	1	4	5
Exame de preguntas obxectivas	1	1	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Lección maxistral	Explícanse os contidos sobre a xestión en enfermaría, estudo, bases teóricas organizados en tres bloques temáticos.
Seminario	Actividade enfocada ao traballo sobre un tema específico, que permite afondar ou complementar os contidos da materia relacionados coa xestión de enfermaría e a calidade. Empregase como complemento das clases teóricas
Traballo tutelado	O estudantado, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia que será avaliado.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario	Apoio individual ás diferentes actividades plantexadas nos seminarios.
Traballo tutelado	Apoio individual ás diferentes actividades relacionadas co traballo tutelado que se realizará no aula.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Traballo tutelado	O alumnado de maneira individual elaborará un documento sobre a temática da materia relacionada co cálculo de persoal de enfermaría. Para obter o 100% da cualificación desta proba é condición necesaria haber participado nos seminarios correspondientes. A data final da entrega do traballo será: 2/05/2023 ás 16h.	16	A1 B15 C46 D1 A2 C47 D2 A3 D3 A4 D4 A5 D5 D6 D7 D8 D9
Resolución de problemas e/ou exercicios	O alumnado debe solucionar unha serie de problemas e/ou exercicios nun tempo/condicións establecido/as polo profesorado ao longo do curso: 1.- Avaliación unha vez finalizados os seminarios (8%). 2.- Avaliación a través de 2 probas escritas teórico-prácticas (16%) relacionadas cos contidos dos seminarios. As datas serán anunciadas pola plataforma virtual, Moovi.	24	A1 B12 C45 D1 A2 C46 D2 A5 C47 D3 C48 D4 D7 D8 D9 D10 D11
Exame de preguntas obxectivas	Proba final: preguntas directas sobre aspectos concretos para avaliar os contidos das sesións maxistras. Para aprobar a materia é necesario conseguir o 50% do valor total desta proba. Datas para a súa realización: 6-VI-2023 ás 12h en primeira oportunidade e o 10-VII-2023 as 10h en segunda oportunidade	60	B15 C45 D1 C46 C47 C48

Outros comentarios sobre a Avaliación

Data fin de carreira: 6/10/2022 ás 10h

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica**Bibliografía Complementaria**

□ Mª Paz Mompart García y Marta Durán Escribano., **Administración y Gestión**,, 2^a,

Marriner Tomey. A, **Guía de Gestión y Dirección de Enfermería**, 8°,

□ Ley General de Sanidad:, : **Ley 14/1986 del 25 de Abril**,

Varo Jaime., **Gestión estratégica de la Calidad en los servicios Sanitarios. Un modelo de gestión hospitalaria.**,

□ Bañeres J. Omega C. Suñol R. Ureña V., **Los Sistemas de notificación y registro de efectos adversos y de incidentes: Una estrategia para aprender de los errores.**,

Otero López MJ. Alonso-Hernández P. Maderuelo Fdez A. Garrido Corro B. Dominguez Gil A. Sánchez-Ro, **Acontecimientos adversos prevenibles causados por medicamentos en pacientes hospitalizados.**,

Ortega Vargas Mª Carolina. Suarez Vázquez Mª Guadalupe, **Maual de evaluación de la calidad del servicio de enfermería**, 2^a,

<http://www.msc.es/organizacion/sns/planCalidadSNS/e01.htm>,

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Prácticas clínicas I				
Materia	Prácticas clínicas I			
Código	P51G140V01208			
Titulación	Grao en Enfermería			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	2c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Departamento da E.U. de Enfermería (Pontevedra)			
Coordinador/a	Fernández Méndez, Felipe			
Profesorado	Buceta Hazas, José Luís Diéguez Montes, María Paz Fernández Méndez, Felipe Fernández Méndez, María José Garay Martínez, Irene González López, Claudia Otero Agra, Martín Rodríguez García, María Dolores Santos Folgar, Myriam			
Correo-e	fernandez.mendez.felipe@gmail.com			
Web	http://www.enfermeria.depo.es			
Descrición xeral	Esta materia facilita a integración de a metodoloxía enfermeira en a práctica preprofesional, como método que permita identificar os fenómenos enfermeiros, establecer xuízos clínicos, planificar, aplicar e avaliar coidados. A planificación de devanditos coidados ten como base a valoración integral de a persoa, os diagnósticos de enfermería e as intervencións necesarias para tratar devanditos diagnósticos ou para abordar procedementos, tratamentos ou técnicas básicas de coidados.			

Competencias	
Código	
A1	Que os estudantes demostren posuír e comprender coñecementos nunha área de estudo que parte da base da educación secundaria xeral e adoita atoparse a un nivel que, malia se apoiar en libros de texto avanzados, inclúe tamén algúns aspectos que implican coñecementos procedentes da vangarda do seu campo de estudo.
A2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
A3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
A4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solución a un público tanto especializado coma non especializado.
A5	Que os estudantes desenvolvan aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía.
B1	Ser capaz, no ámbito da enfermaría, de prestar unha atención sanitaria técnica e profesional axeitada ás necesidades de saúde das persoas que atenden, de acordo co estado de desenvolvemento dos coñecementos científicos de cada momento e cos niveis de calidade e seguridade que se establecen nas normas legais e deontolóxicas aplicables.
B2	Saber planificar e prestar coidados de enfermaría dirixidos ás persoas, familias ou grupos, orientados, aos resultados en saúde, avaliando o seu impacto, a través de guías de práctica clínica e asistencial, que describen os procesos polos cales se diagnostica, trata ou coida un problema de saúde.
B3	Saber aplicar os fundamentos e principios técnicos e metodolóxicos da enfermaría
B4	Ser capaz de comprender o comportamento interactivo da persoa en función do xénero, grupo ou comunidade, dentro do seu contexto social e multicultural
B5	Deseñar sistemas de coidados dirixidos ás persoas, familia ou grupos, avaliando o seu impacto e establecendo as modificacións oportunas
B6	Aplicar as intervencións da enfermaría na evidencia científica e nos medios dispoñibles
B7	Saber comprender, sen prexuízos, as persoas, considerando os seus aspectos físicos, psicolóxicos e sociais, como individuos autónomos e independentes, asegurando o respecto ás súas opinións, crenzas e valores, ademais de garantir o dereito á intimidade, a través da confidencialidade e o segredo profesional
B8	Promover e respectar o dereito de participación, información, autonomía e consentimento informado na toma de decisións das persoas atendidas, acorde coa forma en que viven o seu proceso de saúde-enfermidade
B9	Fomentar estilos de vida saudables e o autocoidado, apoiando o mantemento de condutas preventivas e terapéuticas
B10	Protexer a saúde e o benestar das persoas, familias ou grupos atendidos, garantindo a súa seguridade
B11	Saber establecer unha comunicación eficaz con pacientes, familias, grupos sociais e compañeiros. Fomentar a formación e información para a saúde

B12	Aplicar o código ético e deontolóxico da enfermaría española, comprendendo as implicacións éticas da saúde nun contexto mundial en transformación
B13	Aplicar os principios de financiamento sanitario e sociosanitario e utilizar axeitadamente os recursos dispoñibles
B14	Establecer mecanismos de avaliación, considerando os aspectos científico-técnicos e de calidade
B15	Ser capaz de traballar co equipo de profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais
B16	Ser capaz de utilizar os sistemas de información sanitaria
B17	Realizar coidados de enfermaría baseándose na atención integral de saúde, que supón a cooperación multiprofesional, a integración dos procesos e a continuidade asistencial
C4	Utilización dos medicamentos, avaliando os beneficios esperados e os riscos asociados e/ou efectos derivados da súa administración e consumo.
C8	Aplicar as tecnoloxías e sistemas de información e comunicación dos coidados de saúde.
C10	Identificar as respostas psicosociais das persoas ante as diferentes situacións de saúde (en particular, a enfermidade e o sufrimento), seleccionando as accións adecuadas para proporcionar axuda nas mesmas.
C11	Establecer unha relación empática e respectuosa co paciente e familia, acorde coa situación da persoa, problema de saúde e etapa de desenvolvemento.
C12	Utilizar estratexias e habilidades que permitan unha comunicación efectiva con pacientes, familias e grupos sociais, así como a expresión das súas preocupacións e intereses.
C13	Recoñecer as situacións de risco vital e saber executar manobras de soporte vital básico e avanzado.
C15	Identificar, integrar e relacionar o concepto de saúde e os coidados, desde unha perspectiva histórica, para comprender a evolución do coidado de enfermaría.
C17	Aplicar o proceso de enfermaría para proporcionar e garantir o benestar a calidade e seguridade das persoas atendidas.
C18	Cofecer e aplicar os principios que sustentan os coidados integrais de enfermaría.
C24	Identificar e analizar a influencia de factores internos e externos no nivel de saúde de individuos e grupos.
C25	Aplicar os métodos e procedementos necesarios no seu ámbito para identificar os problemas de saúde máis relevantes nunha comunidade.
C26	Analizar os datos estatísticos referidos a estudos da poboación, identificando as posibles causas de problemas de saúde.
C29	Identificar as necesidades de coidado derivadas dos problemas de saúde.
C31	Realizar as técnicas e procedementos de coidados de enfermaría, establecendo unha relación terapéutica cos enfermos e familiares.
C33	Ter unha actitude cooperativa cos diferentes membros do equipo.
C49	Prestar coidados, garantindo o dereito á dignidade, privacidade, intimidade, confidencialidade e capacidade de decisión do paciente e familia.
C50	Individualizar o coidado considerando a idade, o xénero, as diferenzas culturais, o grupo étnico, as crenzas e valores.
D1	Capacidade de análise e síntese
D2	Capacidade de organización y planificación
D3	Capacidade de xestión da información
D4	Resolución de problemas e toma de decisións
D5	Traballo en equipo, multidisciplinar e multilingüe
D6	Habilidades nas relacións interpersoais
D7	Razoamento crítico
D8	Aprendizaxe autónomo
D9	Adaptación a novas situacións. Iniciativa e espírito emprendedor. Creatividade.
D10	Motivación pola calidade
D11	Sensibilidade cara a temas ambientais

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Ser capaz de participar en os coidados que teñan como finalidade garantir o maior grado de independencia de as persoas en as súas necesidades máis básicas, fomentando unha excelente relación interpersonal que garanta a dignidade e confidencialidad.	A1	B1	C4	D1
Ser capaz de proporcionar coidados a o paciente aplicando o Proceso de Enfermería, establecendo unha actitude empática con o paciente e familia a os que garantirá o dereito a a confidencialidad, dignidade e privacidade.	A2	B2	C8	D2
	A3	B3	C10	D3
	A4	B4	C11	D4
	A5	B5	C12	D5
		B6	C13	D6
		B7	C15	D7
		B8	C17	D8
		B9	C18	D9
		B10	C24	D10
		B11	C25	D11
		B12	C26	
		B13	C29	
		B14	C31	
		B15	C33	
		B16	C49	
		B17	C50	

Contidos

Tema	
Rotatorio de prácticas preprofesionales que permitan a aplicación de os coñecementos teóricos e metodolóxicos de a Enfermería a a práctica clínica, en os centros de atención primaria, centros asistenciais, sociosanitarios e hospitais.	Prácticas clínicas en unidades Médico-Cirúrxicas en centros hospitalarios

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Prácticum, Practicas externas e clínicas	200	0	200
Seminario	12	0	12
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas	0	4	4
Cartafol/dossier	0	2	2
Observación sistemática	0	3	3
Simulación ou Role Playing	2	2	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Prácticum, Practicas externas e clínicas	Formación en centros sanitarios, e nas unidades asistenciais médico-cirúrxicas, en forma de rotatorio clínico independente, baixo a tutela do persoal de enfermería da unidade onde o alumnado realice as prácticas clínicas, que permiten a o/a alumno/a incorporar os valores profesionais, competencias de comunicación, razoamento crítico, xestión clínica e xuízo clínico, integrando na práctica profesional os coñecementos, habilidades e actitudes, baseados en principios e valores, asociados as competencias descritas que conforman o título. Como o título de Graduado/a en enfermería pola Uvigo é presencial e habilita para o exercicio dunha profesión regulada, no relativo ás prácticas clínicas, considérase imprescindible a formación presencial nos centros sanitarios de referencia. A realización de prácticas clínicas presenciais é un condicionante para que poidan ser avaliadas. As prácticas clínicas son de obrigado cumprimento na súa totalidade. Existe a disposición do estudiantado unha guía de prácticas clínicas aprobada pola Xunta de Centro cuxo contido é de obrigada lectura e cumprimento polo estudiantado e que pode consultar na plataforma de teledocencia Faitic e na páxina web.

Seminario	Actividade académica de os profesores que ten como finalidade atender as necesidades e consultas de o alumno a través de entrevistas que o alumno, de xeito individual ou grupal, mantén con o profesorado para asesoramiento, apoio e incidencias que poidan producirse de as actividades de a materia prácticas clínicas I e de o proceso de aprendizaxe. Esta actividade levarase a cabo: 1. Realización de 2 tutorías grupales sobre o desenvolvemento adecuado de as prácticas clínicas, proporcionándolle orientación, apoio e motivación en o proceso de aprendizaxe de face a as probas de avaliación. Explicaráselles o funcionamento de o portafolio como rexistro de a actividade e ferramenta de autoevaluación de o alumnado, a súa utilización en as tutorías para o seguimento de a actividade levada a cabo en a institución sanitaria e como base, xa que en el constan os requisitos necesarios, para a elaboración e redacción de a memoria que ten presentar o/a estudante. Así mesmo, comunicaráselles e explicará o sistema que se levará a cabo para a avaliación de as probas de simulación enfermeira, baseadas en casos prácticos desenvolvidos baixo as taxonomías NANDA-NOC-NIC. 2. Tutoría individual ou en pequenos grupos: de forma presencial en u horario establecido a o finalizar as tutorías grupales ou a petición expresa de o alumno/a, ou non presencial a través de un correo electrónico exclusivo e a disposición permanente de o alumnado durante as prácticas clínicas: practicasenfermeria@gmail.com

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario	Atención personalizada con a finalidade de atender as necesidades e consultas de o/a alumno/a, de forma individual ou en pequeno grupo, relacionadas con o desenvolvemento de as prácticas clínicas, proporcionándolle orientación, apoio e motivación en o proceso de aprendizaxe. Pode realizarse de forma presencial, ou non presencial, a través de o correo electrónico
Probas	Descrición
Observación sistemática	Atención personalizada con a finalidade de atender as necesidades e consultas de o/a alumno/a, de forma individual ou en pequeno grupo, relacionadas con o desenvolvemento de as prácticas clínicas, proporcionándolle orientación, apoio e motivación en o proceso de aprendizaxe. Pode realizarse de forma presencial, ou non presencial, a través de o correo electrónico.
Cartafol/dossier	Atención personalizada con a finalidade de atender as necesidades e consultas de o/a alumno/a, de forma individual ou en pequeno grupo, relacionadas con o desenvolvemento de as prácticas clínicas, proporcionándolle orientación, apoio e motivación en o proceso de aprendizaxe. Pode realizarse de forma presencial, ou non presencial, a través de o correo electrónico.

Avaliación

	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Seminario	As tutorías grupais programadas para o - 3 de febreiro 2023 ás 10hs - 10 de Marzo de 2023 ás 10 hs, son obrigatorias xa que, entre outros, nelas préstase o soporte necesario para que o alumnado, a partir do portafolio, poida cumprir adecuadamente cos requisitos da avaliación da memoria que ten que presentar ao finalizar o período de prácticas. Por cada ausencia cóntaselle un día de prácticas a recuperar e descóntaselle, 0,3 puntos na avaliación da memoria.	6	A1 D2 D8 D9
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas	Elaboración, obrigatoria, por parte do alumnado, dun documento no que se reflicten os resultados obtidos, observacións, análises e reflexións sobre a súa experiencia práctica na unidade asistencial que xunto coa calidade do documento presentado e a cumprimentación das normas de estrutura e estilo recollidas no seu portafolio, constitúen os criterios de avaliación. A data de entrega: - até o día 28 de abril 2023 ás 14h. Non se recollerá ningunha memoria superada dita data.	20	A3 D1 D2 D3 D7 D8

Cartafol/dossier	Documento de autoevaluación no que a/o estudante rexistra, seguindo as normas reflectidas no documento, a relación co usuario, a integración no equipo de traballo, anotando as intervencións e procedementos realizados, valora os seus logros e determina os factores que poden influír na súa actuación. Avaliarase a coherencia. A súa elaboración é obrigatoria como parte da avaliación da memoria.	4	D1 D3 D4 D5 D6 D7 D8
Data de entrega: até o día 28 de abril de 2023 as 14h.			
Non se recollerá ningún cartafol despois da data de fin de entrega.			
Observación sistemática	Como parte da avaliación da actividade levada a cabo polo alumno/a na institución sanitaria, a observación sistemática realizarase para a avaliación continuada coa observación directa, que se desenvolve mediante un seguimento personalizado do estudante a través do/a supervisor/a, dos/os enfermeiros/os asistenciais colaboradores de prácticas clínicas onde realiza as súas actividades formativas, e dos profesores da materia. Para a emisión do informe, utilízase a ficha para a observación sistemática remitida pola escola, onde se recollen os resultados esperados na avaliación das competencias: coñecementos, habilidades, actitudes e aptitudes a través do grao na consecución dos resultados de aprendizaxe do estudante. Para iso, aos evaluadores, no centro, existe un documento de apoio accesible desde a páxina web, acceso: http://www.enfermeria.depo.es/practicas-clinicas coa información necesaria para dotalos dunha ferramenta idónea que facilite a aplicación dos criterios de avaliación de maneira obxectiva, en función das intervencións NIC e do modelo das 14 necesidades básicas de V. Henderson, de maneira que poidan consultar e aplicar na avaliación uno ou outro modelo indistintamente. Ten que ser superada co 50% do seu valor.	45	A1 B1 C4 D2 A2 B2 C8 D3 A3 B3 C10 D4 A4 B4 C11 D5 B5 C12 D6 B6 C13 D7 B7 C15 D8 B8 C17 D9 B9 C18 D10 B10 C24 D11 B11 C25 B12 C26 B13 C29 B14 C31 B15 C33 B16 C49 B17 C50
Simulación ou Role Playing	Avaliación da actividade levada a cabo polo alumnado na institución sanitaria: nas probas de simulación enfermeira baseadas na aplicación de coidados baixo a taxonomía NANDA, NOC, NIC, o/a estudante, na data establecida, 21/04/2023 ás 10 horas, grupo I, II, III e IV, e ás 16.30 grupo V, VI, VII e VIII (1ª oportunidade) e o 5 e 6 de xullo de 2023 ás 10.00h e ás 16.30h (2ª oportunidade), realizará unha proba práctica obrigatoria como requisito indispensable para a superación da materia. De non aprobar esta proba co 50% do seu valor, non se poderán sumar as outras probas avaliadas. Proba que se realizará na aula de simulación para avaliar o grao na adquisición das competencias que o estudiantado necesariamente debe adquirir. Como condición previa necesaria para superar a proba establece que o alumnado presentará no prazo establecido o traballo indicado polo equipo docente relacionado coa taxonomía NANDA, NOC, NIC .	25	A1 B1 C4 D1 A2 B2 C8 D2 A3 B3 C10 D3 A4 B4 C11 D4 A5 B5 C12 D5 B6 C13 D6 B7 C15 D7 B8 C17 D8 B9 C18 D9 B10 C24 D10 B11 C25 D11 B12 C26 B13 C29 B14 C31 B15 C33 B16 C49 B17 C50

Outros comentarios sobre a Avaliación

A guía de prácticas clínicas recolle os procedementos, normas e instrucións que lle afectan directamente a esta materia, polo que é obrigatorio o seu coñecemento. Todo o alumnado, antes do inicio das prácticas clínicas, debe asinar o documento de confidencialidade incluído no protocolo: Pautas básicas para asegurar e protexer o dereito a intimidade do paciente polo alumnado e residentes en Ciencias da Saúde. Si o/a estudante non presenta a memoria e o portafolio nas datas establecidas na primeira oportunidade, suspenderá as prácticas, e deberá esperar até a apertura do período de avaliación da segunda oportunidade para presentalo, para que o/a alumno/póidaa ser avaliado/a.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

T. Heather Herdman, PhD, RN, **Diagnósticos enfermeros NANDA Internacional. Definiciones y Clasificación 2018-2020**, 11 Edición Elsevier,

Moorhead, Sue; Johnson, Marion, L. Mas, Meridean..., **Clasificación de Resultados de Enfermería (NOC)**, 6ª Edición Elsevier,

Gloria M. Bulechek et. al. editores, **Clasificación de Intervenciones de Enfermería (NIC)**, 7ª Edición Elsevier,

Bibliografía Complementaria

Mª Teresa Luis Rodrigo, **Los diagnósticos enfermeros. Revisión crítica y guía práctica**, 8ª Edición Elsevier,

Johnson, Marion et.al. editores, **Vinculos de NOC y NIC a NANDA I y diagnósticos médicos. Interrelaciones NANDA, NOC y NIC**, 3ª Edición Elsevier,

Kozier, Barbara et. al., **Técnicas de Enfermería I y II**, 4ª Edición MC Graw-Hill-Interamericana,

---

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Enfermería clínica II/P51G140V01205

Enfermería comunitaria II/P51G140V01206

Xestión de enfermaría/P51G140V01207

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Anatomía humana: Anatomía humana/P51G140V01101

Enfermería comunitaria I/P51G140V01104

Fisioloxía: Fisioloxía/P51G140V01105

Fundamentos de enfermaría/P51G140V01107

Psicoloxía: Psicoloxía/P51G140V01102

Enfermería clínica I/P51G140V01204

Ética e lexislación/P51G140V01202

Farmacoloxía e dietética/P51G140V01203

Introdución á enfermaría clínica/P51G140V01201
